

Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de woningbouw aan het Hazelaarplein in Vianen, gemeente Vijfheerenlanden

Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen

Rapportnummer:	V1893
Projectnummer:	V19-4276
ISSN:	1573 – 9406
Status en versie:	Concept, versie 1.0
In opdracht van:	Gemeente Vijfheerenlanden
Rapportage:	C.A. Visser, R. Schrijvers
Plaats en datum:	Amersfoort, 3 februari 2020

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV of de gemeente Vianen

Documentbeheer				
<i>Versie</i>	<i>Status</i>	<i>Datum</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Autorisatie</i>
1.0	Concept	3 februari 2020	Eerste concept ter goedkeuring opdrachtgever en bevoegd gezag	W.A.M. Hessing

Projectgegevens		
Initiatief	Woningbouw	
Toponiem / locatie	Hazelaarplein	
Plaats	Vianen	
Gemeente	Vijfheerenlanden	
Provincie	Utrecht	
Opdrachtgever	Gemeente Vijfheerenlanden Postbus 11 4140 AA Leerdam	
Contactpersoon opdrachtgever	Martin van Gent	
Oppervlakte plangebied	Ca. 2 hectare	
Onderzoeksgebied bureauonderzoek	Plangebied + buffer 500 meter	
Onderzoeksgebied booronderzoek	Plangebied	
Diepte grondwerkzaamheden	Nog niet exact bekend	
Huidig grondgebruik	Braakliggend	
Zaakidentificatie (Archis3)	4763079100	
Soort onderzoek	Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen	
RD-coördinaten van het plangebied	Xmin 135.148 Ymin 445.268	Xmax 135.317 Ymax 445.437
Kaartblad (1:25.000)	38F Vianen	
Uitvoerder en documentatie	Vestigia <i>Archeologie & Cultuurhistorie</i>	
Projectleider	Caroline Visser (KNA Archeoloog / Senior Bureauonderzoek KNA Archeoloog, registratienummer 95373149)	
Toetser	Wilfried Hessing (Senior KNA Prospector / Senior KNA Archeoloog, registratienummer 97049866)	
Projectmedewerkers	Florens van Puijenbroek (KNA Prospector, registratienummer 66852666) Ralf Schrijvers (Senior KNA Prospector, registratienummer 74734349)	
Beheer en documentatie	Vestigia <i>Archeologie & Cultuurhistorie</i>	
E-depot	https://easy.dans.knaw.nl/ui/home	
Bevoegd gezag	Gemeente Vijfheerenlanden Postbus 11 4140 AA Leerdam	
Contactpersoon bevoegd gezag	Anne Floor van Pelt	
Deskundige namens BG	Omgevingsdienst regio Utrecht (ODRU) Postbus 13101 3507 LC Utrecht	

Inhoudsopgave

Afbeeldingen.....	4
Tabellen.....	4
Samenvatting en advies	5
Onderbouwing advies	7
1 Projectomgeving	7
1.1 Plangebied	7
1.2 Onderzoeksdoel en -methode	8
2 Verwachtingsmodel	9
2.1 Landschappelijke context.....	9
2.2 Archeologische context.....	10
2.2.1 Gemeentelijk beleid	10
2.2.2 Bekende archeologische waarden	11
2.2.1 Tweede Wereldoorlog-archeologie en het risico op het aantreffen van OCE	16
2.3 Historische context.....	16
2.3.1 Ontginning en ontwikkeling.....	16
2.3.2 Geschiedenis van Vianen.....	17
2.3.3 Polder De Kleine Hagen	18
2.3.1 Bekende verstoringen	18
2.3.2 Bouwhistorische waarden	19
2.4 Gespecificeerde archeologische verwachting.....	19
3 Inventariserend veldonderzoek.....	24
3.1 Doel onderzoek.....	24
3.2 Vraagstelling onderzoek	24
3.3 Toegankelijkheid van het onderzoeksgebied	24
3.4 Onderzoeksmethode	24
3.5 Resultaten veldonderzoek.....	25
3.6 Conclusies veldonderzoek.....	26
4 Advies.....	27
Literatuur.....	28
Digitale bronnen.....	30
Bijlagen en kaarten	31

Afbeeldingen

– Afbeelding 1 Luchtfoto van het plangebied. Bron: Luchtfoto 2018 Ortho 25cm RGB, PDOK.	7
– Afbeelding 2 Concept ruimtegebruik Hazelaarplein. Bron: gemeente Vijfheerenlanden/SVP architectuur en stedenbouw, 20 mei 2019.	8
– Afbeelding 3 Doorsnede van een meanderende rivier. Naar Berendsen/Stouthamer 2001.	10
– Afbeelding 4 Archeologische vindplaatsen- en verwachtingskaart Tweede Wereldoorlog van de voormalige gemeente Vianen: Bron: Sprangers <i>et al.</i> 2011.	11
– Afbeelding 5 Uitsnede uit de kaart van Den Alblasser Waard en Vyf Heeren Landen van Mattheus de Vries uit 1767 (naar de eerste uitgave van de kaart van Mattheus van Nispen uit 1681) met daarop de stad Vianen, de Lekdijk ('Den Lecken Dyck'), de Hoevensloot en de polders De Kleine Hagen ('Den Cleynen Hage') en De Grote Hagen ('Den Grooten Hage'). Bron: Universiteitsbibliotheek Utrecht.	20
– Afbeelding 6 Plangebied op de kadastrale minuut 1811-1832 (minuutplan Vianen, Zuid-Holland, sectie B, blad 01). Bron: Beeldbank RCE.	20
– Afbeelding 7 Plangebied op de topografische kaart uit 1880. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.	21
– Afbeelding 8 Plangebied op de topografische kaart uit 1899. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.	21
– Afbeelding 9 Plangebied op de topografische kaart uit 1937. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.	22
– Afbeelding 10 Plangebied op de topografische kaart uit 1962. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.	22
– Afbeelding 11 Plangebied op de topografische kaart uit 1970. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.	23
– Afbeelding 12 Plangebied op de topografische kaart uit 1984. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.	23

Tabellen

– Tabel 1 In Archis geregistreerde onderzoeken binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied. Bron: RCE/Archis.	13
– Tabel 2 In Archis geregistreerde vondstlocaties binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied. Bron: RCE/Archis.	17

Samenvatting en advies

In opdracht van de gemeente Vijfheerenlanden heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen verricht in het kader van de voorgenomen woningbouw aan het Hazelaarplein in Vianen, gemeente Vijfheerenlanden.

Op het Hazelaarplein in Vianen wordt woningbouw ontwikkeld. Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 2 hectare. Het stedenbouwkundig plan en de daaruit voortvloeiende ingrepen/verstoringen zijn nog niet exact bekend. Maar er is wel een eerste concept van het ruimtegebruik beschikbaar. De locatie van de woningbouw staat met enige mate van flexibiliteit vast, eveneens de ligging van de ontsluitingsweg(en). Het hoofdriool zal waarschijnlijk ook onder de weg worden gerealiseerd. In het plangebied ligt ook nog een drukriolering van/naar de zuivering buitendijks. Die blijft sowieso liggen. Verstoringen dieper dan 30 cm zullen in een groot deel van het gebied plaatsvinden: woningbouw, aanleg riolering en aanleg openbare weg en parkeerplaatsen.

De gemeente Vijfheerenlanden is op 1 januari 2019 ontstaan door een samengaan van de voormalige gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik. Op de archeologische verwachtingskaarten van de voormalige gemeente Vianen (2011), ligt het Hazelaarplein in een zone met een middelhoge archeologische verwachting voor sporen uit de Romeinse tijd en de prehistorie en een hoge archeologische verwachting voor sporen uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd (ontginningsas).

Binnen het plangebied werden op basis van de resultaten van het bureauonderzoek met name afzettingen van de Lek verwacht in de ondergrond. In het uiterste zuidoosten van het plangebied konden eventueel afzettingen van de Tienhoven stroomgordel worden aangetroffen. De top van de beddingafzettingen van deze stroomgordel worden verwacht vanaf 4 meter beneden maaiveld. Eventuele oeverafzettingen zullen ondieper voorkomen. Hierop kunnen eventueel sporen uit de vroege prehistorie worden aangetroffen. In de rest van het plangebied zullen de afzettingen van de Tienhoven stroomgordel zijn geërodeerd door de jongere Lek. Op de oeverafzettingen van de Lek kunnen sporen van bewoning worden verwacht vanaf de Romeinse tijd tot en met de Middeleeuwen. Ook sporen van bewoning uit de Nieuwe tijd zijn mogelijk, al waren hiervoor geen aanwijzingen op basis van historisch kaartmateriaal. Een mogelijke aanwijzing voor bewoning op de oevers kan bestaan uit een (restant van een) cultuurlaag of looplaag en kan voorkomen in een vegetatiehorizont in de top van de oeverafzettingen.

Binnen het plangebied is een inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen uitgevoerd om de archeologische verwachting te toetsen en zowel de bodemopbouw als de mate van verstoring vast te stellen. Het onderzoek is uitgevoerd conform de in de beroepsgroep geldende richtlijnen vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1).

Aan de hand van het booronderzoek zijn voor zover mogelijk de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- wat zijn de geo(morfo)logische en bodemkundige kenmerken van de ondergrond van het plangebied?
- in hoeverre is de oorspronkelijke bodemopbouw intact met het oog op de eventuele aanwezigheid en gaafheid van archeologische vindplaatsen?
- bevinden zich in de ondergrond van het plangebied archeologische indicatoren en zo ja, waaruit bestaan deze?
- geven de resultaten van het veldonderzoek aanleiding tot vervolgstappen in het kader van de planontwikkeling in relatie tot de archeologische monumentenzorg?

De onderzoeksvragen worden beantwoord in paragraaf 3.6.

Binnen het plangebied zijn 13 boringen gezet. De boringen zijn gezet met een edelmanboor (diameter 7 cm) en onder het grondwaterniveau doorgezet met een steekguts (diameter 3 cm). De einddiepte van de boringen reikt tot in het beddingzand of tot 4 meter beneden maaiveld.

Bij het booronderzoek is vastgesteld dat de geroerde toplaag – bestaande uit een moderne bouwvoor al dan niet gevolgd door een omgewerkte laag – in grote lijnen in westelijke en zuidelijke richting in dikte toeneemt van 90 cm naar 180 cm in het zuidwesten tot maximaal 230cm in het zuiden. De onderzijde van het pakket tekent zich scherp af in het profiel. Onder deze geroerde toplaag bevindt zich in twaalf van de dertien boringen een laag zwak tot sterk siltige (blauw)grijze klei, af en toe iets zandig van aard, soms met wat schelpmateriaal of plantenresten / detritus. In zeven van de dertien boringen werd de onderzijde van dit pakket niet binnen 4 m -mv bereikt. In de overige zes boringen werd beddingzand aangetroffen onder het kleipakket. In de boringen is sprake van een opeenvolging van afzettingen van de (bedijkte) Lek. Een lithologische aanwijzing voor een eventuele overgang van afzettingen van de Lek naar afzettingen van de oudere Tienhoven stroomgordel, in de vorm van veen of een laklaag, is binnen het plangebied niet aangetroffen binnen het opgeboorde profiel.

Gezien de aangetroffen verstoringen binnen het plangebied en de aangetroffen landschappelijke situatie, kan worden gesteld dat de kans op het aantreffen van een (intacte) archeologische vindplaats klein is.

Advies

Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt de kans op het aantreffen van een intacte archeologische vindplaats ter plaatse van het plangebied Hazelaarplein klein geacht. De archeologische verwachting voor de bovenste 4 m -mv van het plangebied wordt laag geacht voor alle archeologische perioden. Derhalve adviseert Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* geen vervolgstappen in het kader van Archeologische Monumentenzorg (AMZ) met betrekking tot de voorgenomen woningbouw aan het Hazelaarplein.

Het is aan het bevoegd gezag, de gemeente Vijfheerenlanden, om op basis van dit rapport en het daarin geformuleerde advies een besluit te nemen ten aanzien van de beëindiging van het onderzoeksproces.

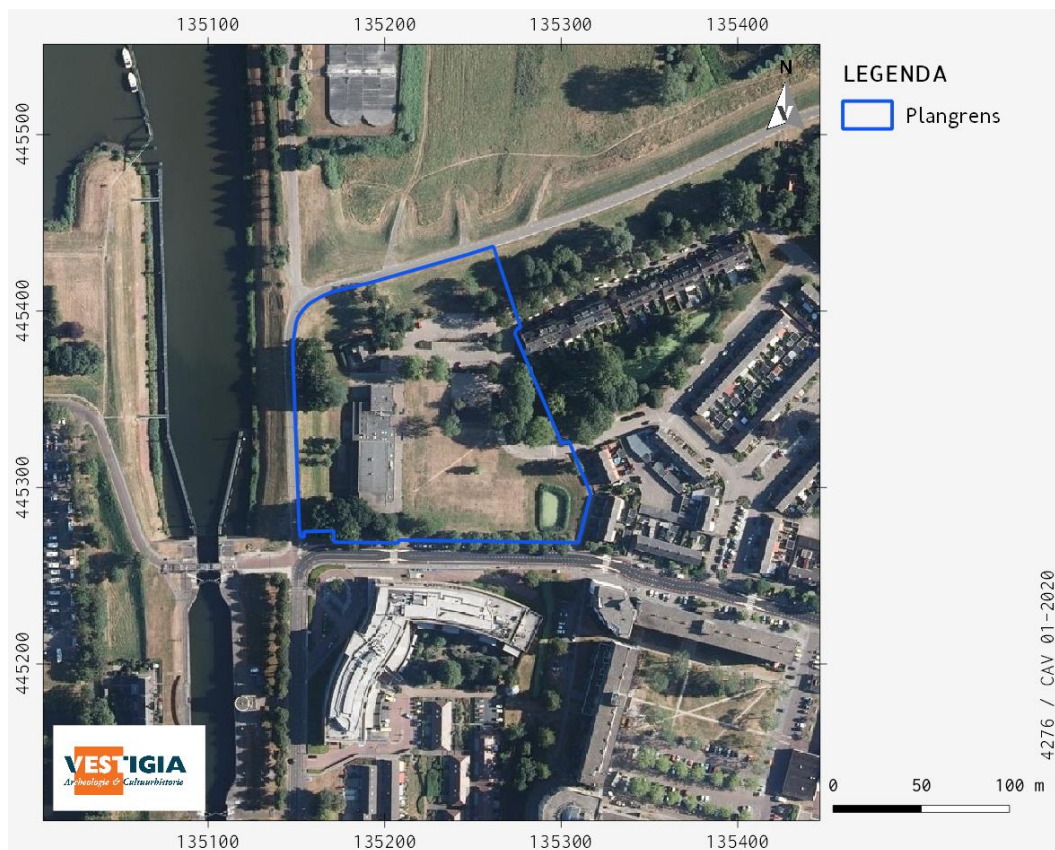
Ook nadat het archeologisch onderzoek is afgerond, blijft de meldingsplicht archeologische toevalsvondst of waarneming van kracht (Erfgoedwet, artikel 5.10 Archeologische toevalsvondst). Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens eventueel grondverzet een archeologische toevalsvondst wordt gedaan, is het wenselijk de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht om hiervan zo spoedig mogelijk melding te doen bij het bevoegd gezag, de gemeente Vijfheerenlanden, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Onderbouwing advies

1 Projectomgeving

1.1 Plangebied

In opdracht van de gemeente Vijfheerenlanden heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen verricht in het kader van de voorgenomen woningbouw aan het Hazelaarplein in Vianen, gemeente Vijfheerenlanden (*kaart 1, afbeelding 1*).

Afbeelding 1 Luchtfoto van het plangebied. Bron: Luchtfoto 2018 Ortho 25cm RGB, PDOK.

Op het Hazelaarplein in Vianen wordt woningbouw ontwikkeld. Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 2 hectare. Het stedenbouwkundig plan en de daaruit voortvloeiende ingrepen/verstoringen zijn nog niet exact bekend. Maar er is wel een eerste concept van het ruimtegebruik beschikbaar (*afbeelding 2*). De locatie van de woningbouw staat met enige mate van flexibiliteit vast, eveneens de ligging van de ontsluitingsweg(en). Het hoofdriool zal waarschijnlijk ook onder de weg worden gerealiseerd. In het plangebied ligt ook nog een drukriolering van/naar de zuivering buitendijks. Die blijft sowieso liggen. Verstoringen dieper dan 30 cm zullen in een groot deel van het gebied plaatsvinden: woningbouw, aanleg riolering en aanleg openbare weg en parkeerplaatsen.

Afbeelding 2 Concept ruimtegebruik Hazelaarplein. Bron: gemeente Vijfheerenlanden/SVP architectuur en stedenbouw, 20 mei 2019.

1.2 Onderzoeksdoel en -methode

Doel van het archeologisch vooronderzoek was vast te stellen of er in het plangebied sprake is (of kan zijn) van archeologische resten die door de ingrepen verstoord dreigen te worden en, indien mogelijk, uitspraken te doen over de waarde hiervan in termen van fysieke en inhoudelijke kwaliteit zoals zeldzaamheid en gaafheid. Hiertoe is een bureauonderzoek verricht, waarbij voor het plangebied een specifiek archeologisch verwachtingsmodel is opgesteld. Vervolgens is dit verwachtingsmodel in het veld getoetst door middel van een verkennend booronderzoek. Tenslotte is een advies geformuleerd in het kader van de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1), protocol 4002 Bureauonderzoek en protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek.

2 Verwachtingsmodel

2.1 Landschappelijke context

Het plangebied ligt in het Nederlandse rivierengebied op een hoogte van circa 2,5 meter boven NAP.¹ De aan het oppervlak zichtbare landschappelijk eenheden zijn voornamelijk in het Holoceen gevormd door rivieren.

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (117.000 – 11.650 BP²) heeft het landijs Nederland niet bereikt. Tijdens de koudere periodes heerste wel een zogenaamd periglaciaal klimaat. Dit betekent onder andere dat zich op grote schaal permafrost in de ondergrond kon ontwikkelen waardoor vegetatie nauwelijks de kans kreeg en de wind vrij spel had. Onder deze condities hadden de rivieren grote piekafvoeren met veel aanvoer van puin, waardoor een brede vlechtende riviervlakte ontstond. De sedimenten van deze vlechtende riviersystemen worden tot de Formatie van Kreftenheye gerekend.³ Ten zuiden en noorden van deze brede riviervlakte werd zand als een deken over het landschap afgezet (dekzand; Laagpakket van Wierden uit de Formatie van Boxtel)⁴.

Op de overgang van het Weichselien naar Holoceen (11.650 BP) vond opwarming van het klimaat plaats en begon door het smelten van het landijs de zeespiegel te stijgen. De klimaatsverandering resulteerde in een verandering van het rivierpatroon van volledig vlechtend tot meanderend en insnijding van de rivieren in de riviervlakte uit het Weichselien. Als gevolg van de doorgaande zeespiegelstijging gedurende het Holoceen steeg landinwaarts de grondwaterspiegel en kon de afvoer buiten de ingesneden rivieren treden. Hierbij werden riviersedimenten op de riviervlakte uit het Weichselien afgezet. De rivierafzettingen uit het Holoceen worden tot de Formatie van Echteld gerekend. De Formatie van Echteld wordt lithostratigrafisch niet verder onderverdeeld, maar wel lithogenetisch: in beddingafzettingen, oeverafzettingen, komafzettingen en restgeulafzettingen.

Volgens de paleogeografische kaart (*kaart 2*) bevinden zich ter hoogte van het plangebied in de ondergrond afzettingen van de Tienhoven stroomgordel, die actief was van 7350–6260 BP. De top van de zandige afzettingen van de Tienhoven bevindt zich vanaf ongeveer 1,5 m beneden NAP (circa 4 meter beneden maaiveld). De oeverafzettingen, die ook nog binnen het plangebied kunnen voorkomen, bevinden zich dus ondieper in de ondergrond dan de 4 meter beneden maaiveld die hiervoor genoemd is voor het beddingzand.

De afzettingen van deze stroomgordel zijn echter deels geërodeerd door de stroomgordel van de Lek die later in het gebied ging stromen. Voordat de Lek bedijkt werd heeft de rivier op natuurlijke wijze gestroomd en ook oever- en komafzettingen gevormd. De Lek is actief sinds ca. 1950 BP.⁵ Sindsdien ligt deze stroomgordel relatief hoog in het landschap en is daarom een aantrekkelijke plaats voor mensen om zich te vestigen.

De stroomruggen vormen de hoogste delen in het natuurlijke landschap. De zandlichamen waaruit zij bestaan klinken minder in dan de omringende kleiige afzettingen en veen waardoor zij gedurende lange tijd hoge plaatsen in het landschap vormen. Een stroomrug wordt gevormd door de erosie- en afzettingsprocessen die samengaan met het meanderen van de rivier. Bij dit proces wordt zand in de binnenbocht van de rivier afgezet terwijl de buitenbocht erodeert. De geul verplaatst zich zijwaarts,

---

¹ Berendsen 1997; ahn3 50 cm-grid: <https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>.

² BP = Before Present = voor 1950

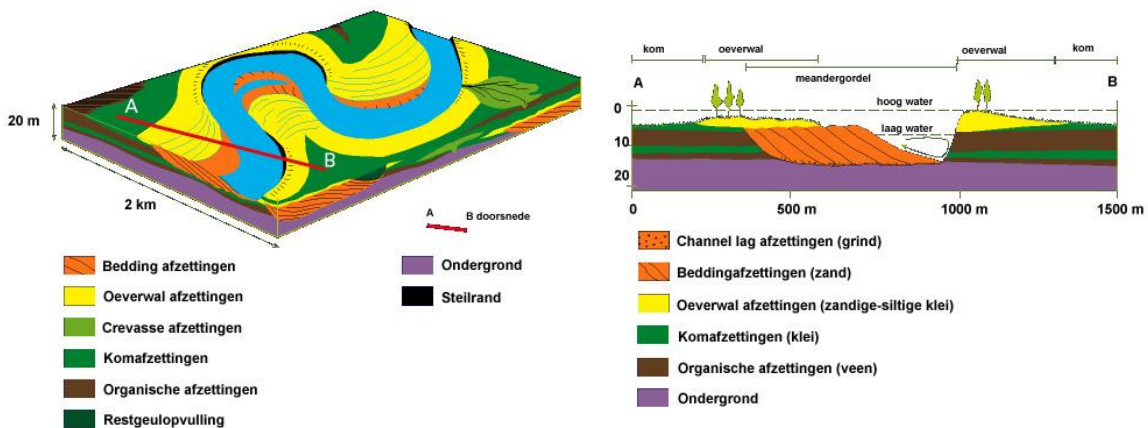
³ Busschers/Weerts 2003

⁴ Schokker *et al.* 2005

⁵ Cohen *et al.* 2012

terwijl de bochten zich stroomafwaarts verplaatsen. Op deze manier ontstaat een zandlichaam dat breder is dan de geul van de rivier zelf (*afbeelding 3*). Door overstromingen bij hoog water wordt zandige tot ziltige klei dicht bij de geul afgezet op de beddingafzettingen. Op deze manier ontstaan de vruchtbare en hoog gelegen oeverwallen langs de rivier. Verder weg van de geul bezinken de overgebleven fijnere deeltjes uit het overstromingswater. De kommen ontstaan doordat de hier afgezette klei onder invloed van tijdelijke verdroging of druk van bovenliggende sedimenten sneller inklinkt dan de oeverwallen en stroomrug.

Het plangebied bevindt zich in een binnenbocht van de rivier. Daarom bevinden zich in het plangebied waarschijnlijk zandige kronkelwaard (voormalige bedding) afzettingen.

Afbeelding 3 Doorsnede van een meanderende rivier. Naar Berendsen/Stouthamer 2001.

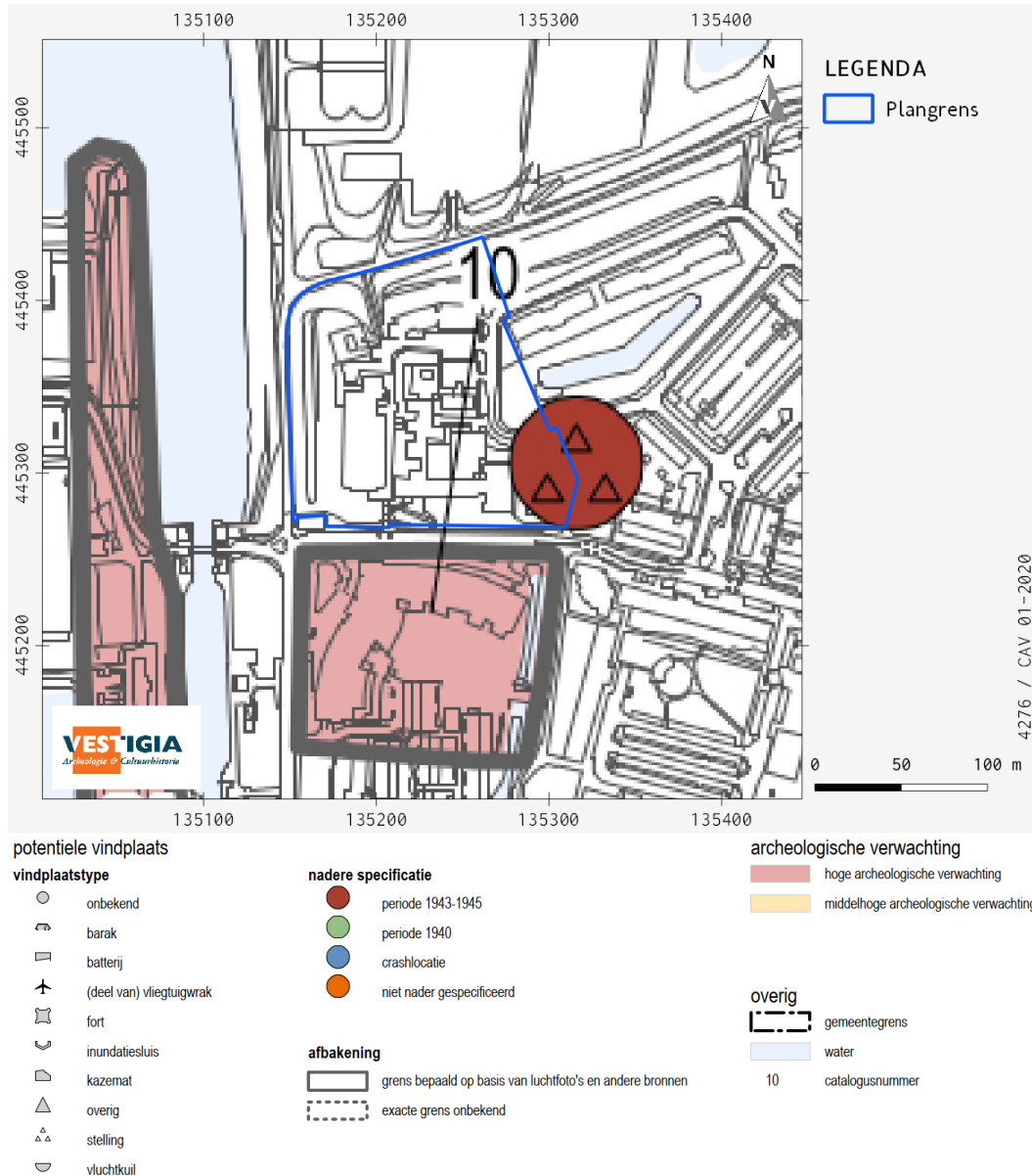
Op de bodemkaart is het plangebied niet gekarteerd (*kaart 3*). In de omgeving komen kalkhoudende poldervaaggronden voor. Dit zijn zavel- en kleigronden waarin periodieke hoge grondwaterstanden kunnen voorkomen.

2.2 Archeologische context

2.2.1 Gemeentelijk beleid

De gemeente Vijfheerenlanden is op 1 januari 2019 ontstaan door een samengaan van de voormalige gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik. Op de archeologische verwachtingskaarten van de voormalige gemeente Vianen (2011), ligt het Hazelaarplein in een zone met een middelhoge archeologische verwachting voor sporen uit de Romeinse tijd en de prehistorie en een hoge archeologische verwachting voor sporen uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd (ontginningsas). In het bestemmingsplan Kom Vianen (2010) is alleen voor het noordelijk deel van het Hazelaarplein een archeologische dubbelbestemming opgenomen: Waarde - Archeologie 2. Voor gronden met deze dubbelbestemming geldt dat bodemroerende ingrepen dieper dan 30 cm beneden maaiveld vergunningplichtig zijn vanuit de archeologie. Ook het ophogen van de bodem met meer dan 1 meter is vergunningplichtig vanuit de archeologie. Op de archeologische beleidskaart van de voormalige gemeente Vianen (2011) ligt vrijwel het gehele Hazelaarplein echter in een zone (AWV2) waarin archeologisch onderzoek noodzakelijk is bij bodemroerende ingrepen dieper dan 30 cm beneden maaiveld, wanneer deze een oppervlakte van 30 m² of meer beslaan (*kaart 4*). Alleen in de uiterste zuidoost hoek van het Hazelaarplein geldt dat onderzoek noodzakelijk is bij bodemroerende ingrepen dieper dan 30 cm beneden maaiveld, wanneer deze een oppervlakte van 2.500 m² of meer beslaan.

Op de archeologische vindplaatsen- en verwachtingskaart voor de Tweede Wereldoorlog van de voormalige gemeente Vianen, is ten zuiden van het Hazelaarplein een stelling uit de periode 1943-1945 gekarteerd (afbeelding 4). Deze stelling is geïdentificeerd op basis van luchtfoto's. Het gaat om een stelling bij het sluizencomplex (nr. 10). Aan de locatie is een hoge archeologische verwachting toegekend.

Afbeelding 4 Archeologische vindplaatsen- en verwachtingskaart Tweede Wereldoorlog van de voormalige gemeente Vianen: Bron: Sprangers *et al.* 2011.

2.2.2 Bekende archeologische waarden

Voor de archeologische gegevens omtrent het onderhavige plangebied is het Archeologisch Informatiesysteem (Archis) geraadpleegd, dat alle geregistreerde archeologische monumenten, onderzoeken, en vondstlocaties bevat. Archeologische monumenten zijn terreinen met een (hoge/zeer hoge) archeologische waarde, die ofwel fysiek (wettelijk en juridisch) beschermd worden, ofwel een planologische bescherming hebben waarbij in het bestemmingsplan voorschriften voor het gebruik zijn

opgenomen. Vondstlocaties zijn locaties waar archeologische vondsten zijn gedaan. Deze zijn al dan niet gekoppeld aan een archeologisch onderzoek.

Binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied is in Archis één terrein van archeologische waarde geregistreerd. Het gaat hierbij om de historische kern van Vianen (monument 15.673).

Binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied zijn in Archis 31 onderzoeken geregistreerd (*tabel 1*). Het gaat daarbij om 11 bureauonderzoeken, 9 booronderzoeken, 2 geofysische onderzoeken, 4 proefsleuvenonderzoeken, 1 opgraving, 2 archeologische begeleidingen en 2 inspecties.

In 1998 is in het kader van het project Ruimte voor de Rijntakken een archeologische verwachtingskaart gemaakt voor de projectgebieden. Op deze verwachtingskaart is aan de Vianense uiterwaard deels een lage (beddingafzettingen daterend van na de bedijking) en deels een middelhoge archeologische verwachting (beddingafzettingen daterend van vóór de bedijking) toegekend.⁶ In 2000 is archeologisch booronderzoek uitgevoerd in het kader van het project Inrichting Zuidelijke Lekuiterwaarden (IZL), onderdeel van het programma Rijn Interreg Activiteiten.⁷ Het project had tot doel het vergroten van de afvoer capaciteit van de Rijn, kleiwinning ten behoeve van diverse dijkversterkingsprojecten en natuurontwikkeling. In de Vianense uiterwaard is in 2000 ter hoogte van de zone met een middelhoge verwachting een karterend booronderzoek uitgevoerd. Op basis van de resultaten van het booronderzoek is voor de Vianense uiterwaard geconcludeerd dat de aangetroffen bedding- en oeverafzettingen zijn ontstaan na de bedijking (na 1300 na Chr.) en dat de kans op archeologische vindplaatsen in of op deze afzettingen klein is. De middelhoge verwachting was gebaseerd op de aanname dat ter plaatse bedding- en oeverafzettingen van vóór de bedijking aanwezig waren. Met het aantreffen van beddingafzettingen van na de bedijking is vastgesteld dat de (hoofdgeul van de) rivier ook na de bedijking veel dichtter tegen de dijk heeft gelegen dan nu het geval is en pas veel later naar het noorden is opgeschoven. Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten is geen nader onderzoek geadviseerd.⁸

In 2010 heeft in de uiterwaard opnieuw onderzoek plaatsgevonden, dit keer in het kader van het project Ruimte voor de Lek.⁹ In het kader van het project Ruimte voor de Lek (onderdeel van het Programma Ruimte voor de Rivier) heeft uiterwaardvergraving plaatsgevonden in de Bossenwaard, Waalse Waard en Pontwaard. In de Vianense Waard is de zomerkade verlegd om een betere afwaartse stroming van de Waal te realiseren. In voorbereiding op de ingrepen in de uiterwaarden zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd. Over de resultaten van alle archeologische onderzoeken uitgevoerd in het kader van het programma Ruimte voor de Rivier is een publiekspublicatie verschenen.¹⁰ Op basis van onder andere AHN-analyse is geconcludeerd dat de Vianense uiterwaard in het verleden is afgegraven ten behoeve van de baksteenindustrie. In de boringen zijn uiterwaardafzettingen (eventueel op beddingafzettingen) en uiterwaardafzettingen op geulafzettingen aangetroffen. De geulafzettingen markeren de ligging van strangen, voormalige nevengeulen in de uiterwaard. Ter hoogte van de brug van de A27 zijn geulafzettingen aangetroffen die vermoedelijk tot de stroomgordel van de Vuylkoop behoren. Op basis van de resultaten van het onderzoek is geadviseerd alleen ter hoogte van de Vuylkoop-stroomgordel en ter hoogte van de zomerdijk en de voormalige steenovenlocatie nader onderzoek uit te voeren

---

⁶ Heunks/Odé 1998.

⁷ Archis 3 zaakidentificatie 2009637100; Oude Rengerink 2000.

⁸ Oude Rengerink 2000.

⁹ Archis3 zaakidentificatie 2258826100; Smit 2010.

¹⁰ Willemse 2016.

Archis3 zaakID	Archis2 OMG	Jaar	Type onderzoek	Toponiem	Plaats	X (RD)	Y (RD)
2009637100	2819	2000	booronderzoek	Zuidelijke Lekuiterswaarden	Vianen	136.810	445.291
2063356100	9462	2003	proefsleuven- onderzoek	Langendijk	Vianen	134.921	445.371
2164396100	23719	2007	bureauonderzoek	Sluiseiland	Vianen	135.043	445.055
2194366100	28082	2008	bureauonderzoek	Vianen, Vreeswijk en Hagestein	Vianen	138.046	444.559
2201177100	29098	2008	bureauonderzoek	Badhuisstraat 18-19, Langendijk 21	Vianen	134.831	445.307
2212103100	30577	2008	booronderzoek	de Hagen-Vijheerenlanden	Vianen	135.432	445.077
2234825100	20750	2007	proefsleuven- onderzoek	Stadhuis, Kerkstraat	Vianen	134.797	445.219
2237296100	34125	2009	booronderzoek	Sluiseiland	Vianen	135.043	445.058
2242877100	34895	2009	bureauonderzoek	Vianen, Vreeswijk en Hagestein	Vianen	138.050	444.573
2258826100	37101	2009	booronderzoek	Plangebied Ruimte voor de Lek	Vianen	138.003	444.557
2259499100	37204	2009	bureauonderzoek	Weesdijk	Vianen	134.906	445.023
2288667100	41296	2010	begeleiding	Weesdijk	Vianen	134.906	445.025
2300531100	42844	2010	booronderzoek	Ruimte voor de Lek	Vianen	137.232	445.374
2300556100	42845	2010	geofysisch onderzoek	Ruimte voor de Lek	Vianen	137.157	445.398
2308324100	43920	2010	booronderzoek	Ruimte voor de Lek	Vianen	134.504	445.690
2347383100	49159	2011	inspectie	Langendijk 58	Vianen	134.898	445.373
2381484100	53597	2012	geofysisch onderzoek	Sluiseiland	Vianen	135.049	445.161
2412563100	57642	2013	booronderzoek	Waterberging locaties 5, 6, 11 en 14	Vianen	135.430	444.730
2413640100	57770	2013	bureauonderzoek	Parkeervoorziening Pontwaard	Vianen	134.800	445.459
2416184100	58102	2013	proefsleuven- onderzoek	Plangebied Pontwaard en Mijnsherenwaard, weg en sluis	Vianen	134.645	445.637
2424519100	59178	2013	opgraving	Plangebied Pontwaard en Mijnsherenwaard, weg en sluis	Vianen	134.649	445.630
2428350100	59655	2013	booronderzoek	-	Vianen	135.203	445.031
3293099100	n.v.t.	2013	begeleiding	Westelijke Leikade Lekkanaal	Vianen	134.922	445.788
3979429100	n.v.t.	2015	inspectie	toevalsvondste Pontwaard, uiterswaarden Lek	Vianen	134.856	445.638
4027899100	n.v.t.	2017	bureauonderzoek	Voorstraat 61	Vianen	134.726	445.088
4038825100	n.v.t.	2017	bureauonderzoek	Dijkverbetering Vianen	Vianen	135.610	445.639
4609665100	n.v.t.	2018	bureauonderzoek	Voorstraat	Vianen	134.758	445.122
4617595100	n.v.t.	2018	booronderzoek	A27 Houten-Hooipolder	Vianen	136.333	446.393
4657333100	n.v.t.	2018	bureauonderzoek	Dijkversterking Vianen	Vianen	136.092	445.401
4745737100	n.v.t.	2019	bureauonderzoek	Langendijk	Vianen	134.798	445.275
4749155100	n.v.t.	2019	proefsleuven- onderzoek	Hagenweg	Vianen	135.235	444.770

Tabel 1 In Archis geregistreerde onderzoeken binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied. Bron: RCE/Archis.

Datzelfde jaar heeft ter hoogte van de Vuylkoop stroomgordel nader onderzoek plaatsgevonden in het kader van de SNIP 3 fase van het project Ruimte voor de Lek.¹¹ Hierbij zijn ter hoogte van de Vuylkoop-stroomgordel 166 boringen gezet. Hierbij zijn in één boring (boring 203) 'spikkels verkoolde plantenresten' aangetroffen in de geulvulling. Deze boring lag direct ten westen van de A27. Deze plantenresten zijn opgevat als indicator voor mogelijk menselijke activiteit in de omgeving in de prehistorie. Daarom is geadviseerd om bij bodemingrepen dieper 1,5 meter beneden maaiveld ter plaatse aanvullend booronderzoek uit te voeren. De aanwezigheid van 'verkoolde plantenresten' alleen zijn echter geen indicatie van menselijke activiteit en de basis voor dit advies is dan ook flinterdun. Het rapport van het onderzoek doet geen uitspraken over in hoeverre de top van de afzettingen van de Vuylkoop-stroomgordel zijn geërodeerd door de jongere uiterwaardafzettingen. Verder is bij het onderzoek in veel van de boringen baksteengruis aangetroffen, hetgeen niet verwonderlijk is aangezien in de uiterwaard in het verleden baksteenproductie heeft plaatsgevonden. Direct ten westen van de geïdentificeerde zone lag de voormalige steenfabriek 'de Hooge Blieker'. Geadviseerd is ter hoogte van de zone waarin dit is aangetroffen nader onderzoek uit te voeren door middel van aanvullend booronderzoek en magnetometeronderzoek. Deze zone ligt ten oosten van de A27.¹² De adviezen uit het rapport zijn door het bevoegd gezag, de provincie Utrecht, overgenomen. Omdat er ter hoogte van deze zones in het kader van het project Ruimte voor de Lek geen ingrepen waren gepland, is het geadviseerde vervolgonderzoek niet uitgevoerd.¹³

In de Pontwaard hebben in 2013 in het kader van het project Ruimte voor de Lek een proefsleuvenonderzoek en een opgraving plaatsgevonden.¹⁴ Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd een duiker aangetroffen. Deze duiker is vervolgens opgegraven. Ook is daarbij de duiker onder de huidige weg (Buitenstad te Vianen) onderzocht. In 2015 werden in de Pontwaard bij toeval houten palen en vlechtwerk van twijgen van wilg of es aangetroffen. Het geheel is geïnterpreteerd als zinkstuk. Dergelijke gevlochten matten van rijshout en op hun plaats gehouden door houten palen, werden (en worden) vaak gebruikt in de constructies van waterstaatkundige werken.¹⁵

Bij een booronderzoek in de wijk De Hagen in 2008, in het kader van de inrichting van een 'educatief plein', werd vastgesteld dat de natuurlijke ondergrond ter plaatse hoofdzakelijk bestaat uit kleiige oeverafzettingen, die in één boring tussen 270 tot 230 cm beneden maaiveld worden onderbroken door venige komafzettingen. Gezien de landschappelijke ligging van het plangebied zijn de oeverafzettingen tot 270 cm beneden maaiveld in deze boring geïnterpreteerd als mogelijke onderdeel van de Vuylkoop stroomgordel. Op grond van de diepteligging is waarschijnlijk slechts de flank van het systeem aangeboord. De oeverafzettingen vanaf 230 cm beneden maaiveld zijn op grond van het vondstmateriaal aan de stroomgordel van de Lek toegekend. De in het bovenste deel aangetroffen kleine fragmenten baksteen, mortel, sintels en houtskoolspikkels, duiden niet op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. Zeer waarschijnlijk gaat het hierbij gezien de geringe grootte en hoeveelheid om door de rivier aangevoerd materiaal. Het bovenste deel van de oeverafzettingen is kalkloos, wat betekent dat het gedurende langere tijd aan het oppervlak heeft gelegen. Niettemin zijn er geen natuurlijk bodemprofielen (vaaggrond) en/of vegetatiehorizonten waargenomen. Gezien het huidige gebruik van het plangebied is het aannemelijk dat tijdens de aanleg van de woonwijk eind jaren 60 en begin jaren 70 van de 20^e eeuw, de top van de oeverwal is vergraven dan wel opgenomen in de bouwvoor. Eventuele archeologische resten zullen daarbij verloren zijn gegaan. De aanwezigheid van een relatief dikke bouwvoor duidde op een relatief diepe versterking. Hierbij kon geen verschil in versterkingsdiepte

---

¹¹ Archis3 zaakidentificatie 2300531100 en 2300556100; Exaltus/Orbons 2011.

¹² Exaltus/Orbons 2011.

¹³ ARCADIS 2011, bijlage 9 Selectiebesluit; Memorandum Selectiebesluit archeologisch onderzoek Ruimte voor de Lek, Lisa Wouter, provinciaal archeoloog van de provincie Utrecht, d.d. 17 maart 2011.

¹⁴ Archis3 zaakidentificatie 2416184100 en 2424519100.

¹⁵ Archis3 zaakidentificatie 3979429100; de Groot 2015.

vastgesteld worden tussen de als plantsoen ingerichte delen van het plangebied en de bestraatte delen. De bovenlaag bestond veelal uit ophoogzand, dat is opgebracht ter versteviging van het maaiveld.¹⁶

Bij een booronderzoek langs de randen van de wijk De Hagen in 2014, in het kader van de voorgenomen realisatie van waterberging, zijn boringen gezet op 3 locaties: tussen de Goudenregenstraat en de A27, tussen de Ir. D.S. Tuijnmanweg en de A27 en ten noorden van de Hagenweg en ten oosten van de Jan Blankenweg. Op de locatie tussen de Goudenregenstraat en de A27 werden in het noordelijk deel beddingafzettingen van de Tienhoven stroomgordel aangetroffen op een diepte van 440 cm beneden maaiveld (2,6 meter beneden NAP). Daarboven bevonden zich oever-/overslagafzettingen en komafzettingen van de Lek. Op de locatie ten noorden van de Hagenweg en ten oosten van de Jan Blankenweg, werden in het noordelijk deel op een diepte van 300 cm beneden maaiveld mogelijk oeverafzettingen van de Tienhoven stroomgordel aangetroffen (zandige klei). Daarboven bestond het bodemprofiel geheel uit komafzettingen. In het zuidelijk deel van beide locaties werden oeverafzettingen van de Vuylkop stroomgordel aangetroffen vanaf 1,0-1,5 meter beneden maaiveld. De oeverafzettingen (voormalige kronkelwaard) waren niet of weinig aangetast door (antropogene) bodemverstoring. Het niveau was ontkalkt, wat betekent dat het lange tijd aan het oppervlak heeft gelegen.¹⁷

Bij een booronderzoek ter hoogte van het Sluiseiland in 2009, werden in het zuidelijk deel vanaf een diepte van circa 150 cm beneden maaiveld intacte oeverafzettingen van de Vuylkoop stroomgordel aangetroffen. In het zuidelijk deel werden vanaf een diepte van circa 150 cm beneden maaiveld intacte oeverafzettingen van de Lek aangetroffen. Op de intacte oeverafzettingen van de Vuylkoop kunnen archeologische resten verwacht worden uit het Neolithicum tot in de IJzertijd. Op de intacte oeverafzettingen van de Lek kunnen archeologische resten verwacht worden uit de Romeinse Tijd tot in de Middeleeuwen. Derhalve is geadviseerd nader onderzoek uit te voeren in de vorm van een karterend booronderzoek.¹⁸ Karterend onderzoek heeft plaatsgevonden in 2012 in de vorm van booronderzoek en geofysisch onderzoek. Bij het karterend booronderzoek is vastgesteld dat in het zuidelijk deel sprake was van een ophoogpakket met een dikte van 70-250 cm. Daaronder bevond zich vaak een geroerd pakket met een dikte van maximaal 80 cm. De dikte van het pakket van opgebracht en geroerde grond bedroeg in totaal 75-250 cm. Daaronder bestond het bodemprofiel uit oever- op geul- op beddingafzettingen van de Vuylkoop stroomgordel. In het noordelijke deel van het deelgebied gaan de oever-afzettingen geleidelijk over in siltige komafzettingen; beddingafzettingen ontbreken in deze zone. De top van de oeverafzettingen was over het algemeen sterk verstoord. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. In een klein aantal boringen is een laklaag in de oeverafzettingen aangetroffen. Hierin zijn ook geen archeologische indicatoren aangetroffen. In het noordelijk deelgebied is geofysisch onderzoek uitgevoerd. Tijdens het elektrisch weerstandsonderzoek zijn afwijkingen aangetroffen die geïnterpreteerd zijn als resten van de Wilheminasluis en de bijbehorende vaargeul.¹⁹

In 2003 is door een amateurarcheoloog een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Langendijk. Hierbij zouden resten van de stadsmuur van Vianen zijn blootgelegd. De resultaten van dit onderzoek zijn niet ontsloten.²⁰ In 2011 is door de Milieudienst Zuidoost-Utrecht een archeologische inspectie uitgevoerd bij het uitgraven van een bouwput aan de Langendijk 58. Hierbij werden funderingsresten van de voormalige tuinmuur aangetroffen en aardewerkfragmenten daterend uit de Nieuwe tijd. Er werd geen behoudenswaardige archeologische vindplaats vastgesteld.²¹

---

¹⁶ Archis3-zaakidentificatie 2212103100; Van der Zee 2008.

¹⁷ Archis3 zaakidentificatie 2412563100; Botman/Bouter 2014.

¹⁸ Archis3 zaakidentificatie 2237296100; van Breda/Huizer 2009.

¹⁹ Archis3-zaakidentificatie 2381484100; Verschoof/Sprangers 2012

²⁰ Archis3 zaakidentificatie 2063356100.

²¹ Archis3 zaakidentificatie 2347383100; de Boer 2011.

In 2007 zijn een archeologische begeleiding, een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven en een opgraving uitgevoerd op de nieuwbouwlocatie van het stadhuis te Vianen. Tijdens het onderzoek zijn archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd aangetroffen. Het betreft vooral sporen die betrekking hebben op de ontwikkeling van de achtererven van de bebouwing aan de Voorstraat. Het gaat om de resten van muurwerk van bebouwing, beerputten, waterputten, kuilen, greppels en vlechtwerk. De sporen dateren van de 14^e tot de 19^e eeuw. Tevens zijn resten aangetroffen van een vleugel van het gasthuis (begin 15^e eeuw).²²

In 2010 de aanleg van een nieuwe riolering ter hoogte van de Weesdijk in Vianen archeologische begeleid.²³ Hierbij zijn ondanks de aanwezige verstoringen diverse archeologische sporen aangetroffen. Het gaat daarbij om muurresten die tot de uit de Nieuwe tijd daterende Latijnse school behoren en een waterput en twee waterkelders.

Binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied zijn in Archis twaalf vondstlocaties geregistreerd (*tabel 2*). Het betreft deels vondsten gedaan tijdens de hierboven beschreven onderzoeken en deels vondsten gedaan bij niet-archeologisch graafwerk. In alle gevallen gaat het om sporen of resten uit de periode Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd en zijn de vondsten te relateren aan de stedelijke nederzetting Vianen. De meeste vondsten zijn dan ook afkomstig uit de historische kern van Vianen, ten westen van het plangebied.

2.2.1 Tweede Wereldoorlog-archeologie en het risico op het aantreffen van OCE

Het Hazelaarplein is volgens de CE-Bodembelastingskaart van de gemeente Vijfheerenlanden niet verdacht op het voorkomen van niet-gesprongen explosieven uit de Tweede Wereldoorlog.

Op de Indicatieve Kaart Militaire Erfgoed (IKME) maakt het Merwedekanaal onderdeel uit van de Hintere Wasserstellung, een Duitse verdedigingslinie gelegen ten oosten van de Vordere Wasserstellung. Beide verdedigingslinies hadden ten doel een invasie vanuit de kuststreek te vertragen.²⁴

Op de archeologische vindplaatsen- en verwachtingskaart voor de Tweede Wereldoorlog van de voormalige gemeente Vianen, is ten zuiden van het Hazelaarplein een stelling uit de periode 1943-1945 gekarteerd (*afbeelding 4*). Deze stelling is geïdentificeerd op basis van luchtfoto's. Het gaat om een stelling bij het sluizencomplex (nr. 10). Aan de locatie is een hoge archeologische verwachting toegekend. Op de locatie van de stelling bij het sluizencomplex staat echter nu het woonzorgcentrum Hof van Batenstein. Er mag vanuit gegaan worden dat restanten van de stelling bij de aanleg van het woonzorgcentrum verloren zijn gegaan.

2.3 Historische context

2.3.1 Ontginning en ontwikkeling

In de omgeving van Vianen vonden reeds vóór het jaar 1000 de eerste ontginningen en bewoning plaats op de Hagesteinse stroomrug. Op een brede en twee tot drie meter hoge stroomrug zijn rond Everdingen, Hagestein en Helsdingen nog oude blokverkavelingen te herkennen. Rond het jaar 1100 moeten de eerste strookvormige ontginningen vanaf de Hagesteinse stroomrug en de Lekdijk zijn voltooid. Rond Helsdingen ontgonnen monniken van het klooster Oostbroek de polders Bloemendaal en Monnikenhof. Bij het huidige Vianen werden vanaf de Lekdijk strookverkavelingen uitgezet. In Hagen,

---

²² Archis3 zaakidentificatie 2234825100; van der Mark *et al.* 2009.

²³ Archis3 zaakidentificatie 2288667100; Jezeer/de Leeuwe 2012.

²⁴ <http://ikme.nl/>.

ten oosten van Vianen, gebeurde dit vanaf de Lekdijk met de Hoevensloot (bij de huidige Hagenweg) als achtergrens.²⁵

Archis3 zaakID	Archis2 WNG	Jaar	Verwerving	Toponiem	Plaats	Vondsten / sporen	Datering	X (RD)	Y (RD)
2009637100	46029	2000	archeologisch: boring	Zuidelijke Lekuitwaarden	Vianen	aardewerk	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd	136.810	445.291
2234825100	431781	2007	archeologisch: proefputten/ proefsl euven	Stadhuis, Kerkstraat	Vianen	afval van de productie van benen kralen	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd	134.797	445.219
2288667100	435429	2010	archeologisch: begeleiding	Weesdijk	Vianen	glas, aardewerk, bouw- materiaal	Nieuwe tijd	134.906	445.025
2347383100	441459	2011	archeologisch: inspectie	Langendijk 58	Vianen	tuinmuur	Nieuwe tijd	134.897	445.372
2381484100	438411	2012	archeologisch: geofysisch onderzoek	Sluiseiland	Vianen	Wilhelm in a- sluis en vaargeul	Nieuwe tijd	135.010	445.360
2841759100	26081	1956	archeologisch: inspectie	Oude Vrouwenhuis	Vianen	begraving	Nieuwe tijd	134.785	445.229
3233036100	411431	1985	niet-archeologisch	Voorstraat 26- achter/ Badhuisstraat	Vianen	muurresten	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd	134.791	445.248
3253465100	420491	1953	niet-archeologisch: graafwerk	Grote Kerk	Vianen	grafkelders	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd	134.845	444.934
3254323100	420720	1985	niet-archeologisch: graafwerk	Walsland	Vianen	stadsmuur	Late Middeleeuwen	134.955	445.060
3254575100	420782	1965	niet-archeologisch: graafwerk	De Hagen	Vianen	bronzen sculptuur	Nieuwe tijd	135.805	445.435
3257426100	422268	2008	niet-archeologisch: graafwerk	Stadhuis, Kerkstraat	Vianen	waterput	Nieuwe tijd	134.798	445.229
3293099100	n.v.t.	2013	archeologisch: begeleiding	Westelijke Leikade Lekkanaal	Vianen	meerpalen en afwaterings- sloot	Nieuwe tijd	134.922	445.788

Tabel 2 In Archis geregistreerde vondstlocaties binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied. Bron: RCE/Archis.

2.3.2 Geschiedenis van Vianen

Vianen wordt voor het eerst genoemd in een acte, afkomstig uit 1271, waarin heer Sweder van Beusichem marktrecht verkrijgt van de Utrechtse bisschop Jan van Nassau. Met dit recht was van Beusichem gemachtigd om twee keer per jaar een markt te organiseren in de omgeving van zijn burcht Kasteel op de Bol. Dit kasteel lag 350 meter ten zuiden van de agrarische nederzetting Vianen, waarvan de omvang en verder exacte ligging vooralsnog onbekend is. De nederzetting werd tot marktplaats benoemd. Hiermee werd het begin van een ontwikkeling ingeluid die in volgende eeuwen zou voortduren.²⁶

Aan het begin van de 14^e eeuw werd Willem van Duivenvoorde, een aanverwant van Sweder van Beusichem, heer van Vianen. In de jaren 1335 en 1336 zorgde hij ervoor dat Vianen stadsrechten verkreeg.

²⁵ Blijdenstijn 2015.

²⁶ Blijdenstijn 2015.

Tevens werd de stad onder zijn heerschappij ontwikkeld tot vestingstad en stelde hij het college van rijtsheren en schepenen aan als bestuur van de stad. Rond 1336 ontwierp hij het huidige stratenpatroon, met de Voorstraat als centrale as, en de huidige perceelverdeling.²⁷ Uit archeologisch onderzoek is gebleken dat er reeds een vorige perceelverdeling aanwezig was van voor 1350 in pre-stedelijke context.²⁸ Met het ontwerpen van een nieuwe perceelverdeling legde van Duivenvoorde de basis voor de bouw van een vesting. De bouw van een vesting was noodzakelijk, omdat de graaf van Holland van mening was dat Vianen, gelegen aan de Lek, een strategische plek in het landschap innam en zodoende het omliggende land kon verdedigen tegen vijandelijke invallen en kon concurreren met Utrecht. De vesting bestond uit een kasteel, verdedigingswerken, torens, grachten en poorten. Het eerder genoemde Kasteel op de Bol werd gesloopt en rond 1370 vervangen door het nieuwe kasteel Batestein ten noordwesten van de stadsmuren.

In de hierop volgende eeuw kwam Vianen in eigendom van het adellijk huis Brederode. Onder leiding van de heren van Brederode van 1414 tot 1679 maakte Vianen een bloei mee op economisch gebied en groeide uit tot een welvarende stad.

2.3.3 Polder De Kleine Hagen

Het plangebied ligt in de polder De Kleine Hagen. De polder wordt begrensd door de Lekdijk in het noorden, de polder De Grote Hagen in het oosten, de Hoevensloot (Haagweg) in het zuiden en de stad Vianen (historische kern) in het westen (*afbeelding 5*). De polders De Kleine Hagen en De Grote Hagen worden van elkaar gescheiden door de grens tussen de vrije heerlijkheid Vianen en het Sticht.

Op de kadastrale minuut 1811-1832 is het plangebied niet bebouwd (*afbeelding 6*). De gronden zijn dan in gebruik als boomgaard. Ook in de late 19^e eeuw is dat nog grotendeels het geval (*afbeelding 7*). Tegen het einde van de 19^e eeuw verschijnt ten oosten van de in 1820 aangelegde Wilhelminasluis, de in 1886 gebouwde Grote Sluis in het kaartbeeld (*afbeelding 8*). Ook in de eerste helft van de 20^e eeuw blijft het plangebied onbebouwd (*afbeelding 9-10*). In de jaren 60-70 van de 20^e eeuw komt de woonwijk De Hagen tot ontwikkeling en raakt ook het plangebied uiteindelijk bebouwd (*afbeelding 11-12*).

2.3.1 Bekende verstoringen

Voor informatie over verstoringen is de Verstoringsbronnenkaart van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geraadpleegd. Hierop is geen relevante informatie opgenomen voor het plangebied.²⁹ Daarnaast is het Bodemloket geraadpleegd.³⁰ Ook hier is geen informatie geregistreerd met betrekking tot het plangebied.

Het plangebied is tot voor kort bebouwd geweest. Binnen het plangebied hebben het schoolgebouw Tijn Uilenspiegel (Hazelaarplein 2), het cultuurcentrum De Stadshof (Hazelaarplein 4) en het clubgebouw De Stek van hengelsportvereniging De Reiger (Langeweg 2a) gestaan. Deze gebouwen zijn inmiddels gesloopt. De heipalen van de Stadshof en het voormalige basisschool zijn blijven zitten (koppen verwijderd).

Binnen het plangebied is een groot aantal kabels en leidingen aanwezig.

---

²⁷ Heniger 1978.

²⁸ Van der Mark *et al.* 2009.

²⁹ <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/bronnen-en-kaarten/overzicht/verstoringsbronnenkaart>.

³⁰ <https://www.bodemloket.nl/>.

2.3.2 Bouwhistorische waarden

Voor bouwhistorische waarden zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- het Rijksmonumentenregister;³¹
- de monumentenlijst van de gemeente Vijfheerenlanden;³²
- de objectendatabase van het Monumenten Inventarisatie Project (MIP);³³
- de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG);³⁴
- de kadastrale minuut 1811-1832.³⁵

Op de kadastrale minuut 1811-1832 (minuutplan Vianen, sectie B, blad 01) is het plangebied volledig onbebouwd. Er liggen geen rijksmonumenten, gemeentelijk monumenten of objecten uit de MIP-objectendatabase binnen het plangebied. In het kader van het Monumenten Inventarisatieproject zijn in Nederland tussen 1986 en 1995 historische gebouwen en complexen gebouwd tussen 1850 en 1940, geïnventariseerd. Direct grenzend aan het plangebied ligt een schotbalkenloods uit 1880 die bij de Grote Sluis hoort (Lekdijk 1). Verder is binnen het plangebied zelf nog een woning aanwezig (Hazelaarplein 1). De woning dateert uit 1970. Alle andere bebouwing binnen het plangebied is gesloopt.

Er worden binnen het plangebied geen ondergrondse bouwhistorische waarden verwacht.

2.4 Gespecificeerde archeologische verwachting

Binnen het plangebied worden met name afzettingen van de Lek verwacht in de ondergrond. In het uiterste zuidoosten van het plangebied kunnen eventueel afzettingen van de Tienhoven stroomgordel worden aangetroffen. De top van de beddingafzettingen van deze stroomgordel worden verwacht vanaf 4 meter beneden maaiveld. Eventuele oeverafzettingen zullen ondieper voorkomen. Hierop kunnen eventueel sporen uit de vroege prehistorie worden aangetroffen. In de rest van het plangebied zullen de afzettingen van de Tienhoven stroomgordel zijn geërodeerd door de jongere Lek. Op de oeverafzettingen van de Lek kunnen sporen van bewoning worden verwacht vanaf de Romeinse tijd tot en met de Middeleeuwen. Ook sporen van bewoning uit de Nieuwe tijd zijn mogelijk, al zijn hiervoor geen aanwijzingen op basis van historisch kaartmateriaal. Een mogelijke aanwijzing voor bewoning op de oevers kan bestaan uit een (restant van een) cultuurlaag of looplaag en kan voorkomen in een vegetatiehorizont in de top van de oeverafzettingen. Sporen van bewoning uit de periode Romeinse tijd tot en met de Middeleeuwen kunnen bestaan uit paalkuilen en greppels. Het vondstmateriaal uit deze periode zal met name bestaan uit aardewerk en (verbrand) botmateriaal. Eventuele sporen en vondsten uit de vroege prehistorie zijn met name haardkuilen, vuurstenen werktuigen en productieafval en verkoalde zaden en plantenresten.

---

³¹ <https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/>.

³² https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_gemeentelijke_monumenten_in_Vijfheerenlanden.

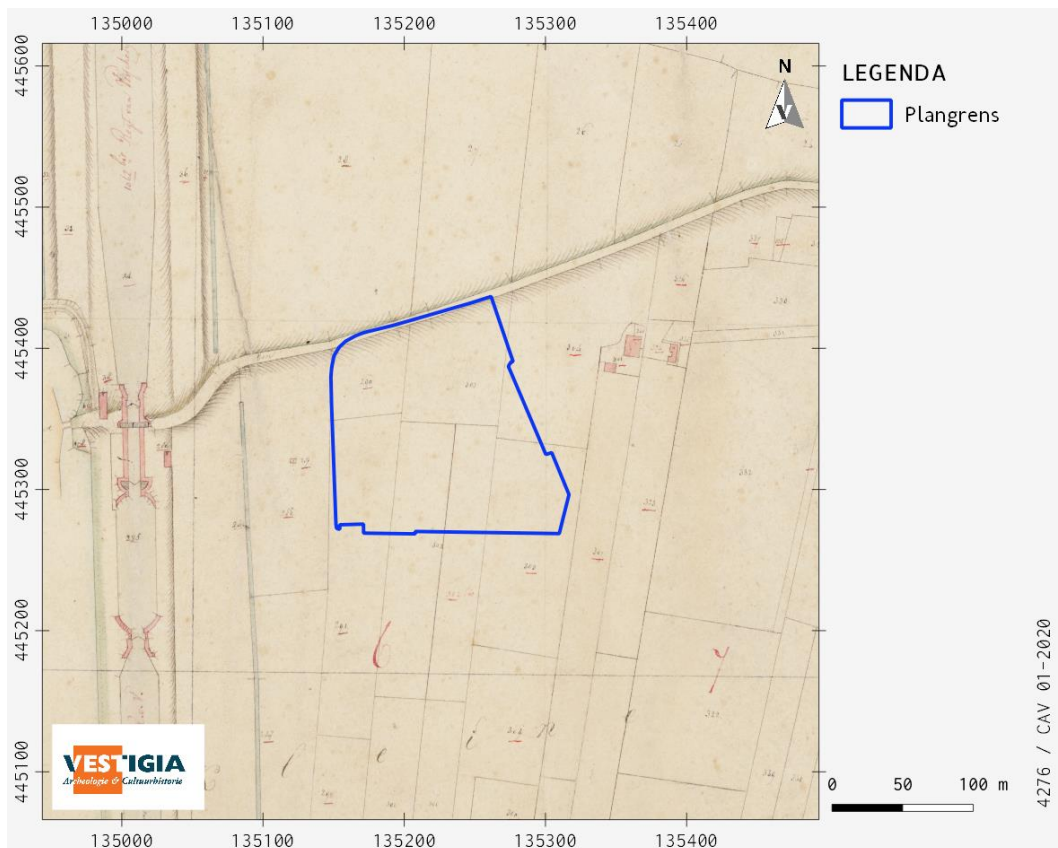
³³ <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2019/01/01/mip-objecten>.

³⁴ <https://bagviewer.kadaster.nl/>.

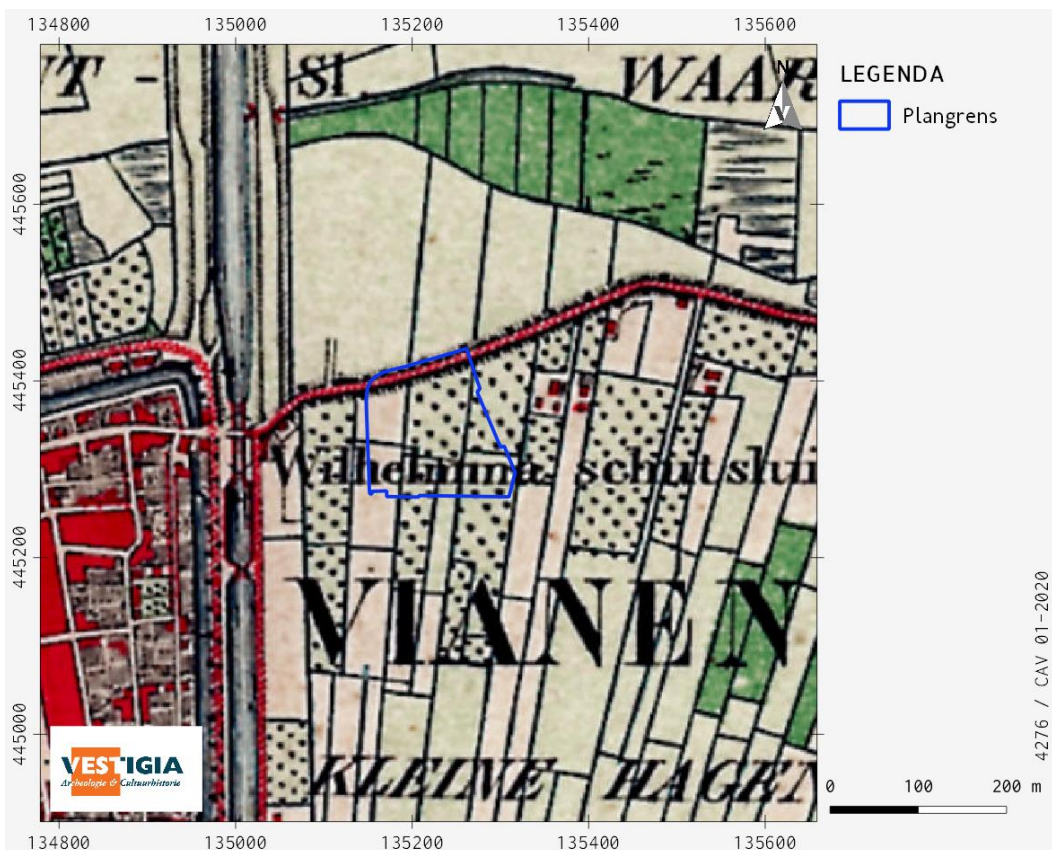
³⁵ <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>.

Abbeelding 5 Uitsnede uit de kaart van Den Alblasser Waard en Vyf Heeren Landen van Mattheus de Vries uit 1767 (naar de eerste uitgave van de kaart van Mattheus van Nispen uit 1681) met daarop de stad Vianen, de Lekdijk ('Den Lecken Dyck'), de Hoevensloot en de polders De Kleine Hagen ('Den Cleynen Hage') en De Grote Hagen ('Den Grooten Hage'). Bron: Universiteitsbibliotheek Utrecht.

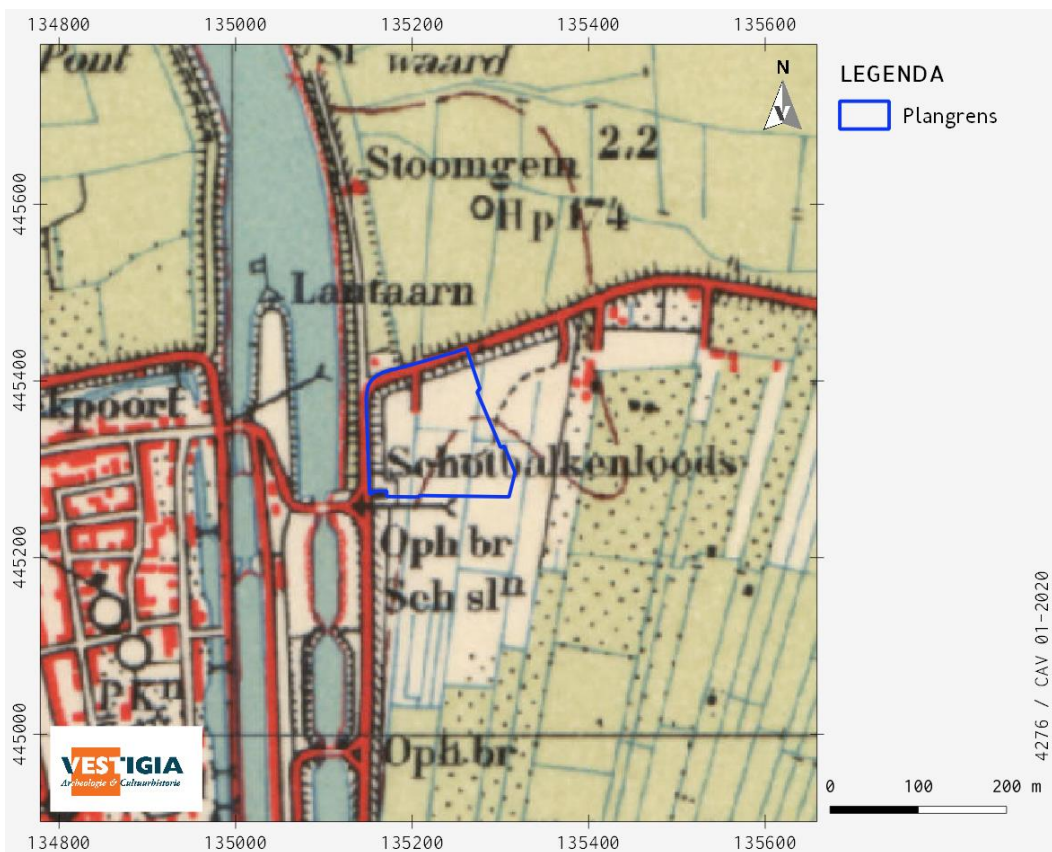
Abbeelding 6 Plangebied op de kadastrale minuut 1811-1832 (minuutplan Vianen, Zuid-Holland, sectie B, blad 01). Bron: Beeldbank RCE.

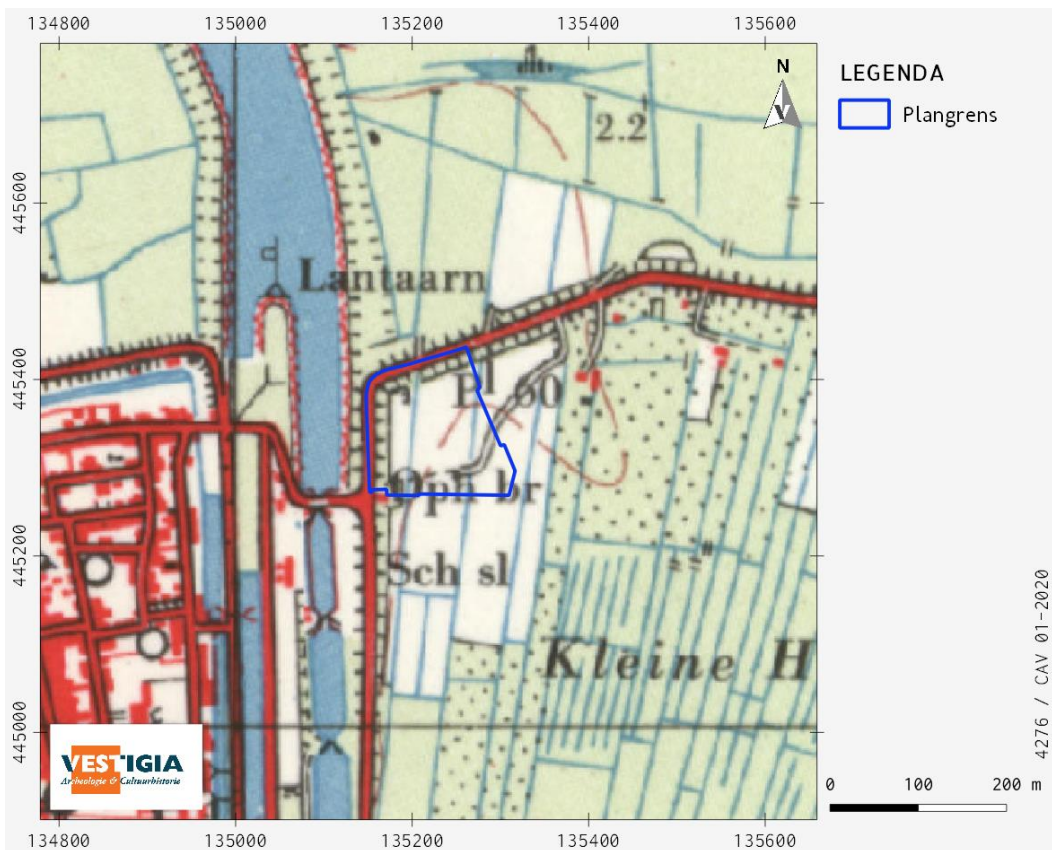
Afbeelding 7 Plangebied op de topografische kaart uit 1880. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.

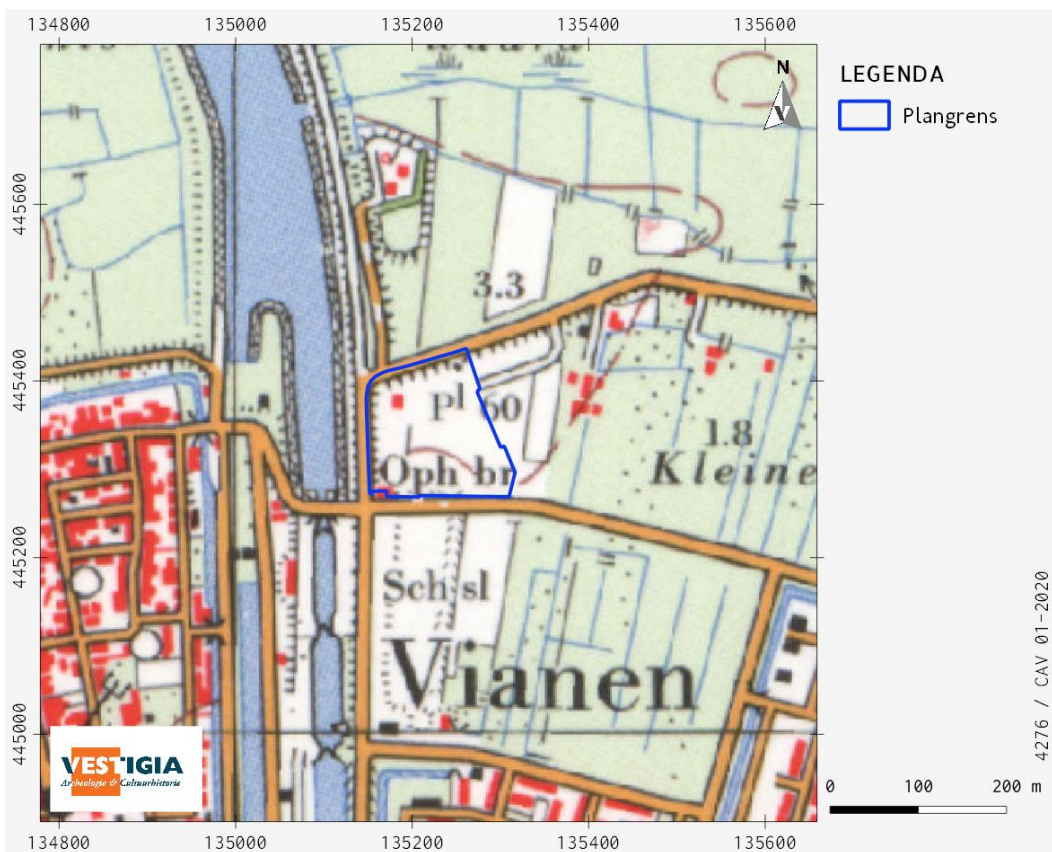
Afbeelding 8 Plangebied op de topografische kaart uit 1899. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.

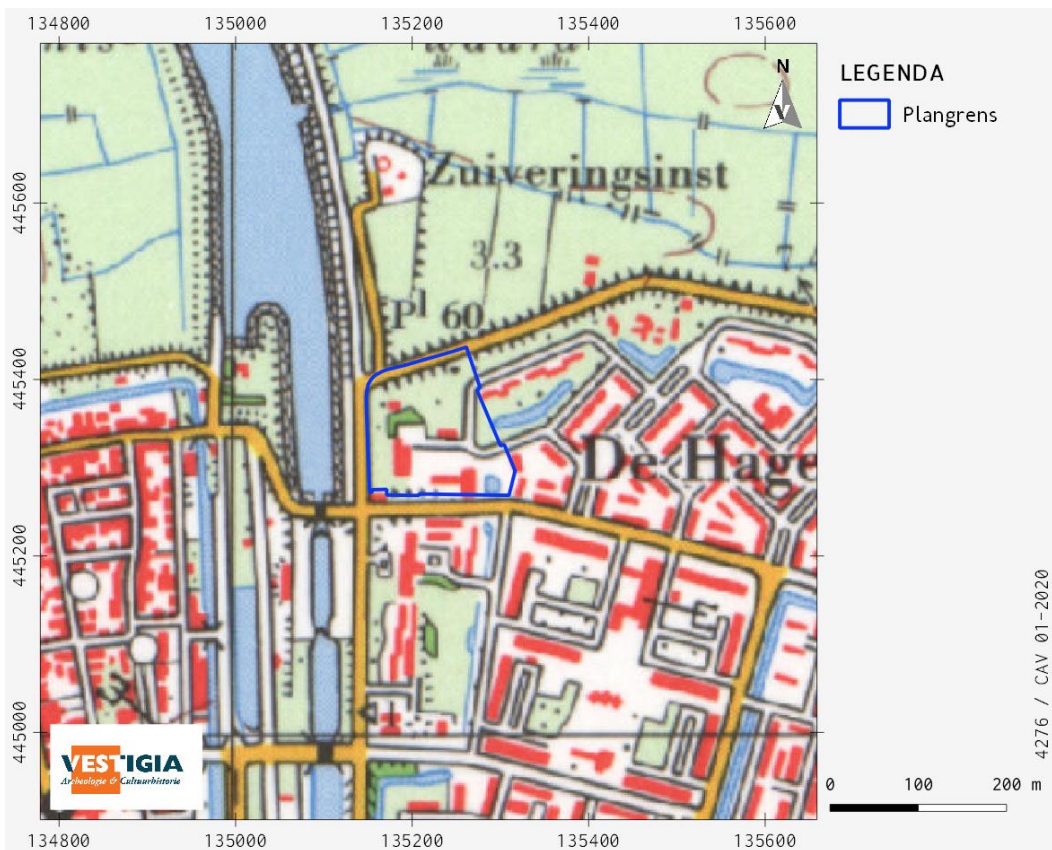
Afbeelding 9 Plangebied op de topografische kaart uit 1937. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.

Afbeelding 10 Plangebied op de topografische kaart uit 1962. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.

Afbeelding 11 Plangebied op de topografische kaart uit 1970. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.

Afbeelding 12 Plangebied op de topografische kaart uit 1984. Bron: Kadaster, Tijdreis over 200 jaar topografie.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Doel onderzoek

Het inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen had tot doel om de gespecificeerde archeologische verwachting op basis van de resultaten van het bureauonderzoek in het veld te toetsen. Het booronderzoek had tevens tot doel vast te stellen of een intact bodemprofiel aanwezig is binnen het plangebied, of dat er sprake is van verstoring dan wel erosie, met het oog op de eventuele aanwezigheid van een intacte archeologische vindplaats.

3.2 Vraagstelling onderzoek

Aan de hand van het booronderzoek zijn voor zover mogelijk de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- wat zijn de geo(morfo)logische en bodemkundige kenmerken van de ondergrond van het plangebied?
- in hoeverre is de oorspronkelijke bodemopbouw intact met het oog op de eventuele aanwezigheid en gaafheid van archeologische vindplaatsen?
- bevinden zich in de ondergrond van het plangebied archeologische indicatoren en zo ja, waaruit bestaan deze?
- geven de resultaten van het veldonderzoek aanleiding tot vervolgstappen in het kader van de planontwikkeling in relatie tot de archeologische monumentenzorg?

3.3 Toegankelijkheid van het onderzoeksgebied

Het plangebied is momenteel braakliggend terrein en daarmee goed toegankelijk. In verband met de ligging van kabels en leidingen is voorafgaand aan het veldonderzoek door Vestigia een KLIC-melding uitgevoerd.

3.4 Onderzoeksmethode

Binnen het plangebied is een inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen uitgevoerd om de archeologische verwachting te toetsen en zowel de bodemopbouw als de mate van verstoring vast te stellen.

In het plangebied waren 20 boringen gepland bij een boordichtheid van 10 boringen per hectare. Vanwege het relatief dichte 'patroon' aan kabels en leidingen binnen de plangrenzen, is een aantal boringen komen te vervallen; uiteindelijk zijn er dertien boringen geplaatst (zie *kaart 6* en *bijlage 2*). Zes van deze boringen wijken in ligging af van het boorplan vanwege de aanwezigheid van kabels en leidingen op de oorspronkelijk geplande positie.

De boringen zijn gezet met een edelmanboor (diameter 7 cm) en onder het grondwaterniveau doorgezet met een steekguts (diameter 3 cm). De einddiepte van de boringen reikt tot in het beddingzand of tot 4 meter beneden maaiveld.

De opgeboorde grond is handmatig (macroscopisch) onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerk, steen, glas, metaal, (verbrand) bot, houtskool en het voorkomen van fosfaatvlekken. NAP-hoogtes zijn via het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) verkregen. De boorpunten zijn met GPS ingemeten en op een boorpuntenkaart geplot. De boorstaten zijn beschreven conform de ASB³⁶, de horizontbeschrijving volgens De Bakker/Schelling.³⁷ Het onderzoek is uitgevoerd

---

³⁶ Bosch 2008.

³⁷ De Bakker/Schelling 1989

conform de in de beroepsgroep geldende richtlijnen vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1).

3.5 Resultaten veldonderzoek

Het bovenste deel van het profiel in de 13 geplaatste boringen bestaat uit een bouwvoor al dan niet gevolgd door een omgewerkte laag, samen een geroerde toplaag vormend, die in grote lijnen in westelijke en zuidelijke richting in dikte toeneemt van 90 cm naar 180 cm in het zuidwesten (boring 4276007) tot maximaal 230 cm in het zuiden (boring 4276010; zie tevens *kaart 6*). Deze toplaag bestaat over het algemeen uit zandige klei met af en toe kleiig zand, dat baksteenspikkels en -brokjes bevat, af en toe nog aangevuld met puinbrokken (4276001, 4276005 en 4276011), een pijpsteeltje (4276007), asphalt (4276005), of piepschuim/isolatiemateriaal (4276009 en 4276010). De onderzijde van het pakket tekent zich scherp af in het profiel. In boring 4276011 bleek het door het hoge gehalte aan puin niet mogelijk om door deze geroerde toplaag heen te boren. Het is zeer goed mogelijk dat hier de funderingsresten van de voormalige bebouwing (zie tevens *kaart 6*) zijn geraakt; ondanks dat het wel mogelijk bleek om bij 4276006, -008, -009, -010, en -012 door deze toplaag heen te boren.

Onder het geroerde pakket bevindt zich een laag zwak tot sterk siltige (blauw)grijze klei, af en toe iets zandig van aard, soms met wat schelpmateriaal of plantenresten / detritus. Een uitzondering hierop is boring 4276001, waar het geroerde pakket (met een totale dikte van 210 cm) zich direct en scherp begrensd op het beddingzand van de (bedijkte) Lek bevindt.

In boringen waar beddingzand is aangetroffen (boringen 4276001 t/m 4276004, 4276006, 4276012 en 4276013) bevindt dit zand zich direct onder de hiervoor beschreven klei. In deze boringen is sprake van een opeenvolging van afzettingen van de (bedijkte) Lek. In de boringen waar geen beddingzand is aangetroffen, is de onderzijde van het hierboven besproken kleipakket niet binnen 400 cm -mv bereikt. In boring 4276005 is deze klei nog tot op een diepte van 470 cm -mv (167 cm -NAP) aanwezig. Een lithologische aanwijzing voor een eventuele overgang van afzettingen van de Lek naar afzettingen van de oudere Tienhoven stroomgordel, in de vorm van veen of een laklaag, zoals in boringen 13 en 14 van het onderzoek op het westelijk van het onderhavige plangebied gelegen Sluiseiland, is hier niet aangetroffen.³⁸

Een overgang naar oudere afzettingen was dus op lithologische gronden binnen het plangebied niet waarneembaar, maar lijkt op basis van de opbouw in de overige boringen binnen het plangebied ook niet aanwezig.

Het stukje bot dat op 145-150 cm -mv in boring 4276013 is aangetroffen, is een sterk verweerd stukje materiaal dat lang in het water heeft gelegen en zou kunnen hebben toebehoord aan een middelgroot zoogdier. Het fragment is circa 6 cm lang, weegt 11 gram en is erg hard. Gezien de ligging in de oeverafzettingen van de Lek, en de gezien de staat van het bot ingeschatte vroeg-holocene ouderdom, is het zeer waarschijnlijk dat het is opgewoeld uit bovenstrooms gelegen afzettingen en hier hernieuwd (maar uit context) is afgezet.

Op basis van boringen B38F0017³⁹ (op ca. 100 m ten zuiden van het plangebied), in de zone waarin het zandlichaam van de Tienhoven stroomgordel zich in de ondergrond bevindt op een diepte van 520 cm -mv oftewel 205 cm -NAP, is aan te nemen dat eventuele binnen het plangebied overgebleven afzettingen van de Tienhoven zich dieper dan het opgeboorde profiel bevinden.

---

³⁸ Van Breda/Huizer 2009

³⁹ www.dinoloket.nl

3.6 Conclusies veldonderzoek

Wat zijn de geo(morfo)logische en bodemkundige kenmerken van de ondergrond van het plangebied?

De ondergrond van het plangebied bestaat onder een bouwvoor/geroerde bovengrond uit oever- en beddingafzettingen van de Lek. Voordat de Lek bedijkt werd, heeft de rivier hier op natuurlijke wijze gestroomd en ook oever- en komafzettingen gevormd. De Lek is actief sinds ca. 1950 BP.⁴⁰ Sindsdien ligt deze stroomgordel relatief hoog in het landschap en is daarom een aantrekkelijke plaats voor mensen om zich te vestigen. De bovengrond in het plangebied is relatief diep omgewerkt; de oorspronkelijk voorkomende bodemtypen zijn hier waarschijnlijk polder- en ooivaaggronden geweest (met roest- en grijze vlekken respectievelijk binnen en dieper dan 50 cm -mv).

In hoeverre is de oorspronkelijke bodemopbouw intact met het oog op de eventuele aanwezigheid en gaafheid van archeologische vindplaatsen?

De bovengrond in het plangebied is relatief diep omgewerkt; met uitzondering van boringen 4276012 en 4276013 bevindt de onderzijde van de geroerde toplaag zich meer dan 90 cm beneden maaiveld. In boring 4276001 is het profiel zelfs tot op of in het beddingzand van de Lek verstoord.

Bevinden zich in de ondergrond van het plangebied archeologische indicatoren en zo ja, waaruit bestaan deze?

Met uitzondering van een stukje bot zijn buiten de geroerde toplaag geen indicatoren aangetroffen. Het stukje bot dat op 145-150 cm -mv in boring 4276013 is aangetroffen, is een sterk verweerd stukje materiaal dat lang in het water heeft gelegen en dat zou kunnen hebben toebehoord aan een middelgroot zoogdier. Gezien de ligging in de oeverafzettingen van de Lek, en de gezien de staat van het bot ingeschatte vroeg-holocene ouderdom, is het zeer waarschijnlijk dat het is opgewoeld uit bovenstrooms gelegen afzettingen en hier hernieuwd (maar uit context) is afgezet.

Geven de resultaten van het veldonderzoek aanleiding tot vervolgstappen in het kader van de planontwikkeling in relatie tot de archeologische monumentenzorg?

Gezien de aangetroffen verstoringen binnen het plangebied en de aangetroffen landschappelijke situatie, kan worden gesteld dat de kans op het aantreffen van een (intacte) archeologische vindplaats klein is. Op basis van de resultaten van het onderzoek kan de archeologische verwachting voor de bovenste 4 m -mv worden bijgesteld naar 'laag'. Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* adviseert dan ook geen vervolgstappen in het kader van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ).

---

⁴⁰ Cohen *et al.* 2012

4 Advies

Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt de kans op het aantreffen van een intacte archeologische vindplaats ter plaatse van het plangebied Hazelaarplein klein geacht. De archeologische verwachting voor de bovenste 4 m -mv van het plangebied wordt laag geacht voor alle archeologische perioden. Derhalve adviseert Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* geen vervolgstappen in het kader van Archeologische Monumentenzorg (AMZ) met betrekking tot de voorgenomen woningbouw aan het Hazelaarplein.

Het is aan het bevoegd gezag, de gemeente Vijfheerenlanden, om op basis van dit rapport en het daarin geformuleerde advies een besluit te nemen ten aanzien van de beëindiging van het onderzoeksproces.

Ook nadat het archeologisch onderzoek is afgerond, blijft de meldingsplicht archeologische toevalsvondst of waarneming van kracht (Erfgoedwet, artikel 5.10 Archeologische toevalsvondst). Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens eventueel grondverzet een archeologische toevalsvondst wordt gedaan, is het wenselijk de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht om hiervan zo spoedig mogelijk melding te doen bij het bevoegd gezag, de gemeente Vijfheerenlanden, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Literatuur

- ARCADIS, 2011: *Ruimte voor de Lek (SNIP 3), Basisrapport Archeologie, Provincie Utrecht*, Den Bosch (ARCADIS rapport 075105889-F d.d. 19 mei 2011).
- BERENDSEN, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland*, Assen.
- BLIJDENSTIJN, R., 2015: *Tastbare Tijd 2.0. Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*, Utrecht/Amsterdam.
- BOER, P.C. DE, 2011: *Een archeologische waarneming bij het uitgraven van een bouwput op de locatie Langendijk 58 te Vianen, gemeente Vianen*, Zeist (Archeologische en bouwhistorische verslagen Milieudienst Zuidoost-Utrecht 6).
- BOTMAN, A./H.E. BOUTER, 2014: *Vianen, waterberging De Hagen. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek middels grondboringen*, Amersfoort (ADC-rapport 3438).
- BREDA, W.A. VAN/J. HUIZER, 2009: *Vianen, Plangebied Sluiseiland. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*, Amersfoort (ADC Rapport 1871).
- BROUWER, F./M.M. VAN DER WERFF, 2012: *Vergraven gronden: Inventarisatie van 'diepe' grondbewerkingen, ophogingen en afgravingen*, Wageningen (Alterra-rapport 2336).
- BUSSCHERS, F.S./H.J.T. WEERTS, 2003: *Lithostratigrafische Nomenclator Ondiepe Ondergrond, Formatie van Kreftenheye* (<https://www.dinoloket.nl/formatie-van-kreftenheye>).
- CENTRAAL COLLEGE VAN DESKUNDIGEN ARCHEOLOGIE, 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 4.1, Gouda: <http://sikb.nl/archeologie/richtlijnen/brl-4000>.
- COHEN, K.M./E. STOUTHAMER/H.J. PIERIK/A.H. GEURTS, 2012: *Rhine-Meuse Delta Studies' Digital Basemap for Delta Evolution and Palaeogeography*. Dept. Physical Geography. Utrecht University.
- COHEN, K.M./E. STOUTHAMER/W.Z. HOEK/H.J.A. BERENDSEN/H.F.J. KEMPEN, 2009: *Zand in Banen - Zanddieptekaarten van het Rivierengebied en het IJsseldal in de provincies Gelderland en Overijssel*. Arnhem.
- EXALTUS, R./J. ORBONS, 2011: *Ruimte voor de Lek, provincie Utrecht, Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O); Booronderzoek en geofysisch onderzoek*, Maastricht (ArcheoPro Archeologisch rapport Nr 10131).
- GROOT, R.W. DE, 2015: *Ruimte voor de Lek: archeologische inspectie van een toevalsvondst in de Pontwaard, gemeente Vianen*, Leiden (RAAP Adviesdocument 804).
- HEUNKS, E./O. ODÉ, 1998: *Ruimte voor Rijntakken; archeologische verwachtingskaart met geomorfogenetische onderbouwing*, Amsterdam (RAAP-rapport 362).
- JEZEER, W./R. DE LEEUWE, 2012: *Vianen - Weesdijk. Een archeologische begeleiding*, Amersfoort (ADC rapport 2563).
- OUDE RENGINK, J.A.M., 2000: *Uiterwaardinrichting Vianen en Everdingen, Inrichting Zuidelijke Lekuitervwaarden (IZL); Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI)*, Amsterdam (RAAP-rapport 533).
- RIETKERK, M., 2007: *Plangebied Sluiseiland, gemeente Vianen; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek*, Weesp (RAAP-notitie 2334).
- SCHOKKER, J./F.D. DE LANG/H.J.T. WEERTS/C. DEN OTTER/S. PASSCHIER, 2005: *Lithostratigrafische Nomenclator Ondiepe Ondergrond, Formatie van Boxtel* (<https://www.dinoloket.nl/formatie-van-boxtel>).
- SMIT, B.I., 2010: *Plangebied Ruimte voor de Lek, gemeente Vianen, IJsselstein, Nieuwegein en Houten. Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkenning)*, Weesp (RAAP-rapport 2039).
- SPRANGERS, J./R. KLAARENBEK/P. KLOOSTERMAN/J.A.T. WIJNEN, 2011: *Een vernieuwde blik op Vianen, gemeente Vianen. Een actualisatie van de archeologische verwachtings- en beleidskaart*, Weesp (RAAP-rapport 2169).

VERSCHOOF, W.B./J. SPRANGERS, 2012: *Plangebied Sluiseiland, gemeente Vianen; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (geofysisch onderzoek en karterend booronderzoek)*, Weesp (RAAP-rapport 2619).

VISSER, C.A./R. SCHRIJVERS, 2018: *Verkenningfase Dijkversterking Vianen, gemeente Vianen. Archeologisch bureauonderzoek (eerste fase)*, Amersfoort (Vestigia-rapport V1479).

VOSSEN, I., 2015: *A27 Houten - Hooipolder. Bureauonderzoek Archeologie en Cultuurhistorie t.b.v. MER en OTB*, Flow27 - Antea Group.

WILLEMSE, N.W., 2016: *Ruimte voor de Rivier. Archeologische monumentenzorg langs de grote rivieren 2000-2015*, Utrecht (Publicatie in opdracht van het Programmabureau Ruimte voor de Rivier van Rijkswaterstaat).

ZEE, R.M. VAN DER, 2008: *Vijfheerenlanden te Vianen (gemeente Vianen). Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek*, Amersfoort (ADC Rapport 1648).

Digitale bronnen

- ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND: <https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>
- ARCHEOLOGISCH INFORMATIESYSTEEM (ARCHIS): <https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/login>
- BODEMLOKET: <https://www.bodemloket.nl/>
- BASISREGISTRATIE ADRESSEN EN GEBOUWEN (BAG): <https://bagviewer.kadaster.nl/>
- BEELDBANK RIJKSDIENST VOOR HET CULTUREEL ERFGOED: <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>
- DINOLOKET: <https://www.dinoloket.nl/>
- HISTORISCHE VERENIGING “HET LAND VAN BREDERODE”: <http://www.landvanbrederode.nl/>
- INDICATIEVE KAART MILITAIR ERFGOED: <http://www.ikme.nl/>
- KADASTER, TIJDREIS OVER 200 JAAR TOPOGRAFIE: <http://topotijdreis.nl/>
- REGIONAAL HISTORISCH CENTRUM ZUIDOOST UTRECHT: <https://www.rhczuidoostutrecht.com/>
- VIANENS VERLEDEN VERZAMELD: <http://geo.raap.nl/vianen/erfgoed/>
- VERSTORINGSBRONNENKAART: <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/bronnen-en-kaarten/overzicht/verstoringsbronnenkaart>

Bijlagen en kaarten

Bijlage 1:	Overzicht van archeologische en geologische perioden
Bijlage 2:	Boorstaten
Kaart 1:	Ligging plangebied
Kaart 2:	Natuurlijk landschap; stroomgordels
Kaart 3:	Natuurlijk landschap; bodem
Kaart 4:	Archeologie; gemeentelijke archeologische beleidskaart
Kaart 5:	Archeologie; Archis
Kaart 6:	Boorpunten

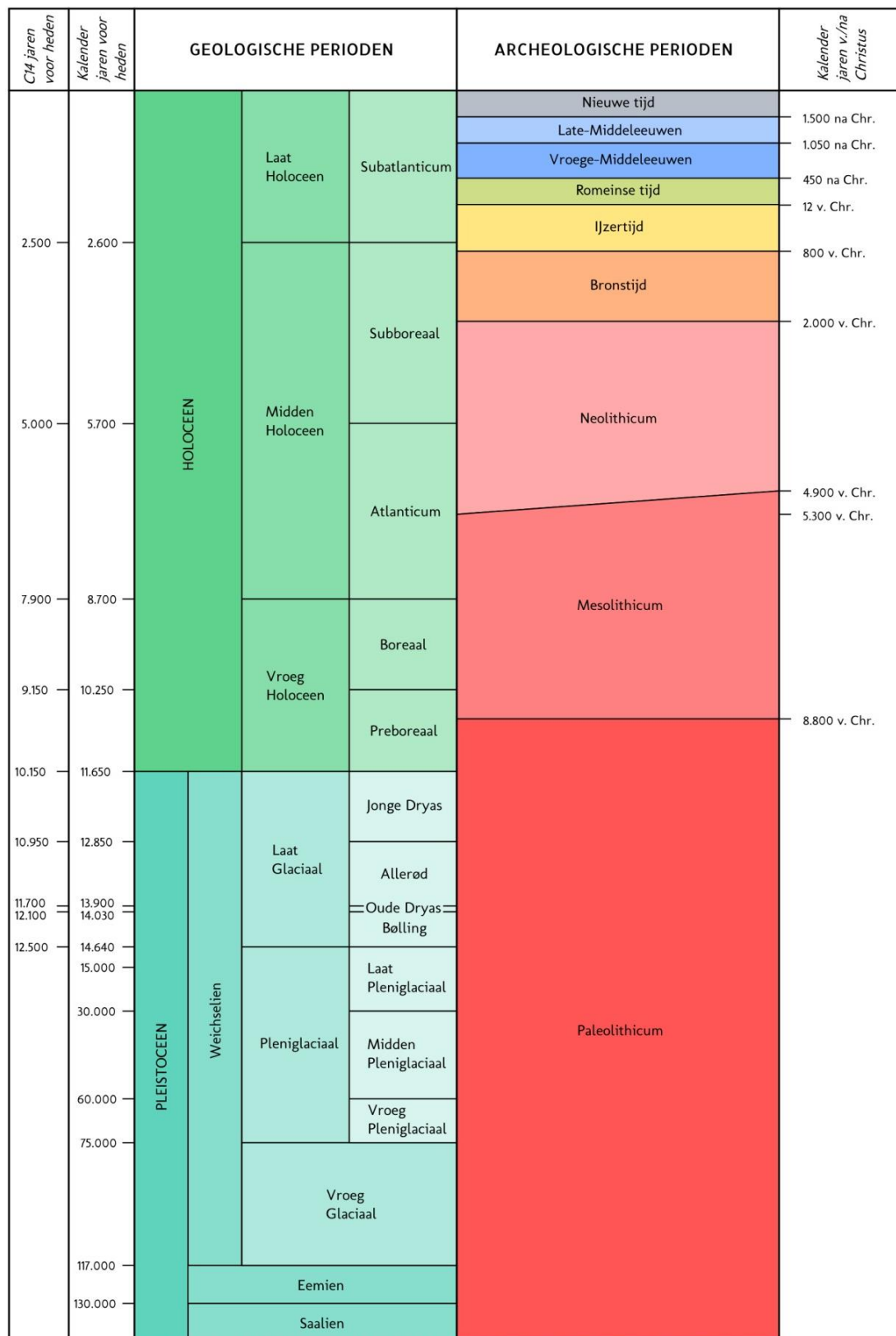
This text was set using the following freely available font software:

Allerta	Copyright (c) 2010, Matt McInerney (http://pixelspread.com), with Reserved Font Name Allerta.
Inconsolata_dz	Copyright (c) 2006, Raph Levien (http://www.levien.com), with Reserved Font Name <Inconsolata>. Copyright (c) 2009, David Zhou (http://blog.nodnod.net/) with Reserved Font Name <Inconsolata_dz>.
Molengo_Vestigia	Copyright (c) 2007, Denis Moyogo Jacquerye, with Reserved Font Name <Molengo>. Copyright (c) 2011, Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie (www.vestigia.nl), with Reserved Font Name <Molengo_Vestigia>; available at www.vestigia.nl/fonts .

This Font Software is licensed under the SIL Open Font License, Version 1.1.
The license is available with a FAQ at: <http://scripts.sil.org/OFL>

Bijlage 1 Overzicht van archeologische en geologische perioden

C14 ouderdommen en gekalibreerde ouderdommen van het Holocene volgens Van Geel et al. (1980/1981). C14 ouderdom van het Laat Glaciaal volgens Hoek (2001/2008) en gekalibreerde ouderdommen van het Laat Glaciaal volgens Rasmussen et al. (2006). Overige pleistocene chronostratigrafie volgens Westerhoff et al. (2003). Archeologische perioden van de prehistorie volgens Louwe Kooijmans et al. (2005) en overige archeologische perioden volgens Archis.

Bijlage 2 Boorstaten

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135244

Y-coördinaat: 445407

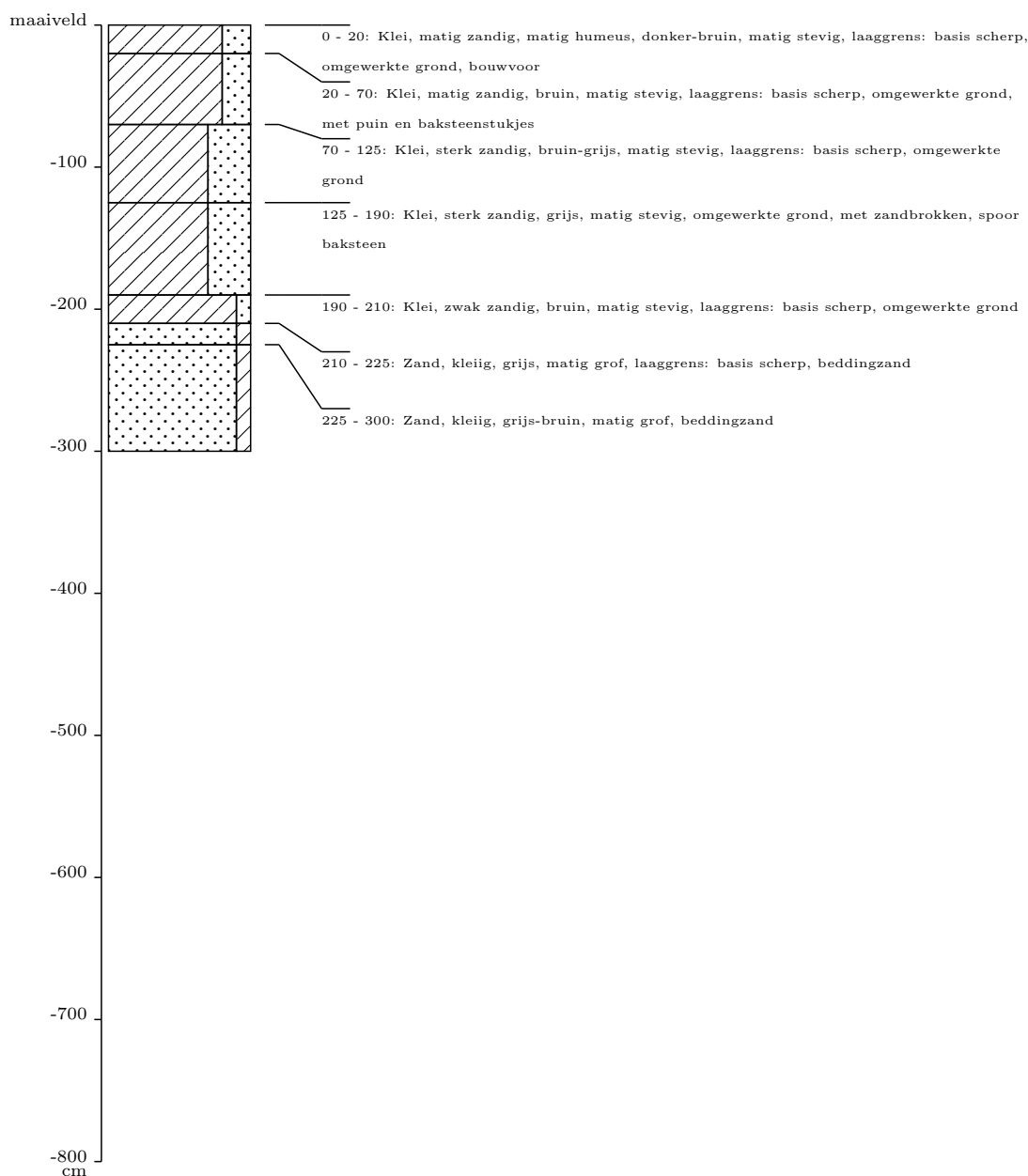
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 308

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Boorkolom en - beschrijving

4276002

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135197

Y-coördinaat: 445387

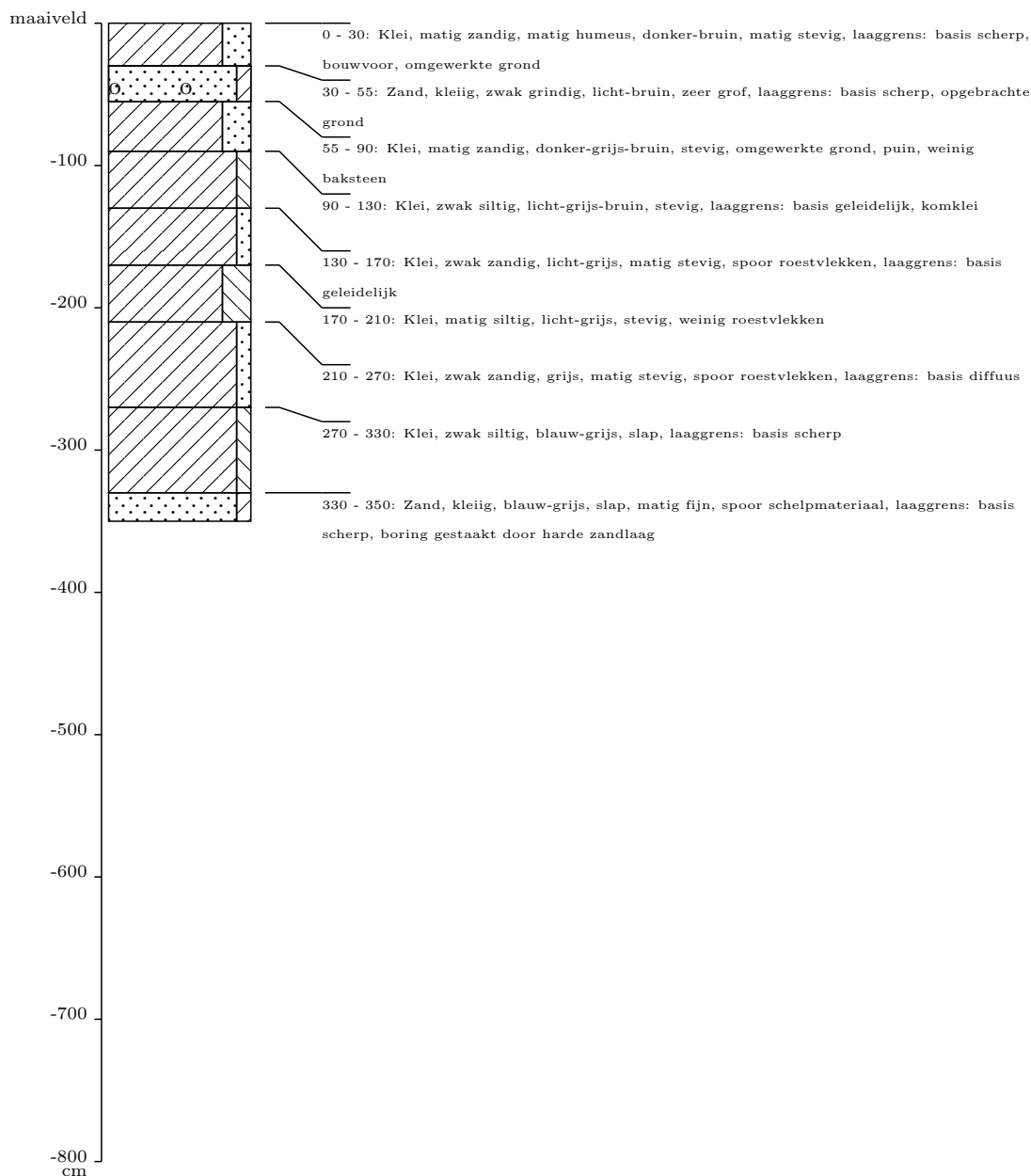
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 358

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Boorkolom en - beschrijving

4276003

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135175

Y-coördinaat: 445365

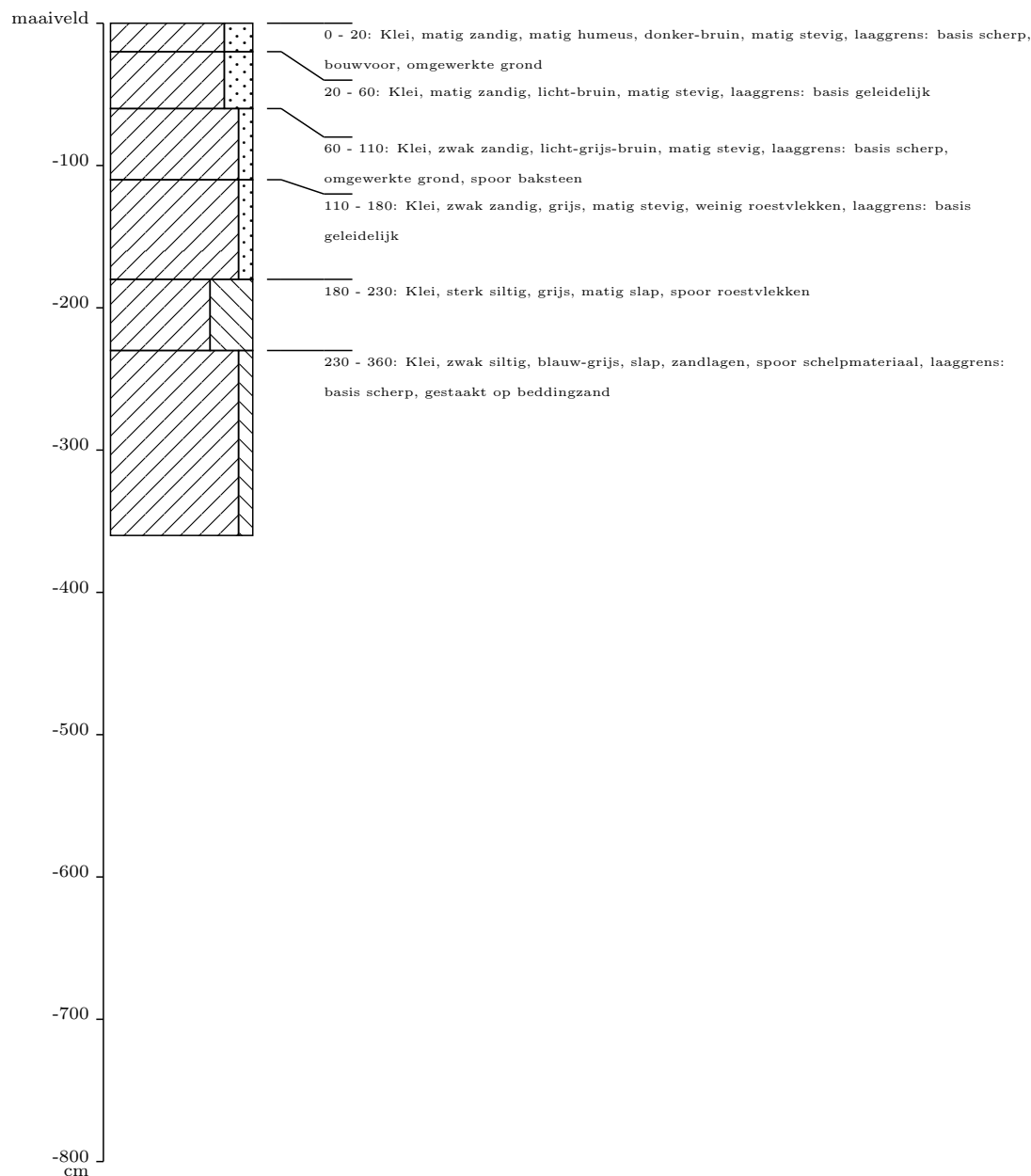
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 263

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135172

Y-coördinaat: 445337

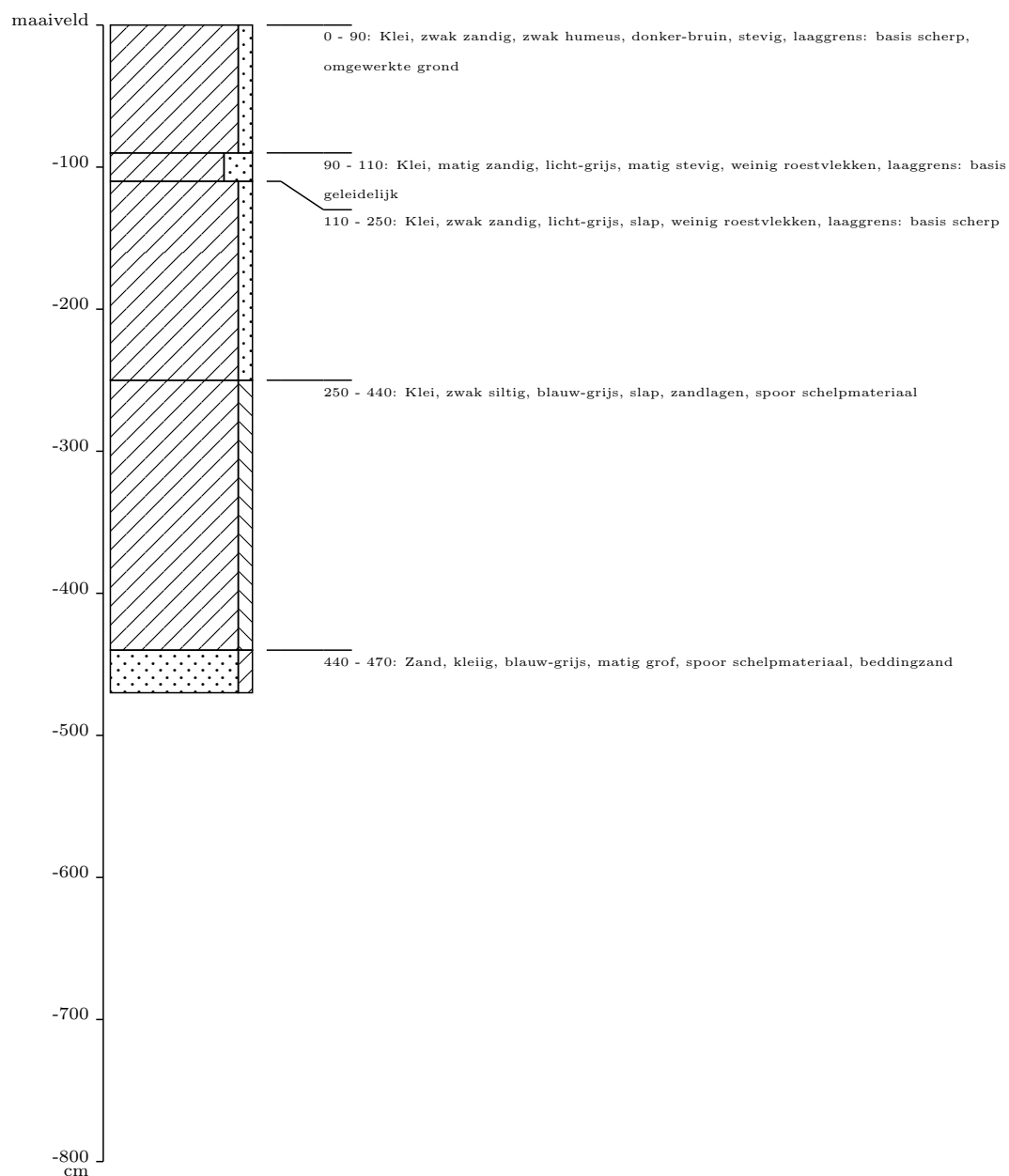
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 305

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Boorkolom en - beschrijving

4276005

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135173

Y-coördinaat: 445305

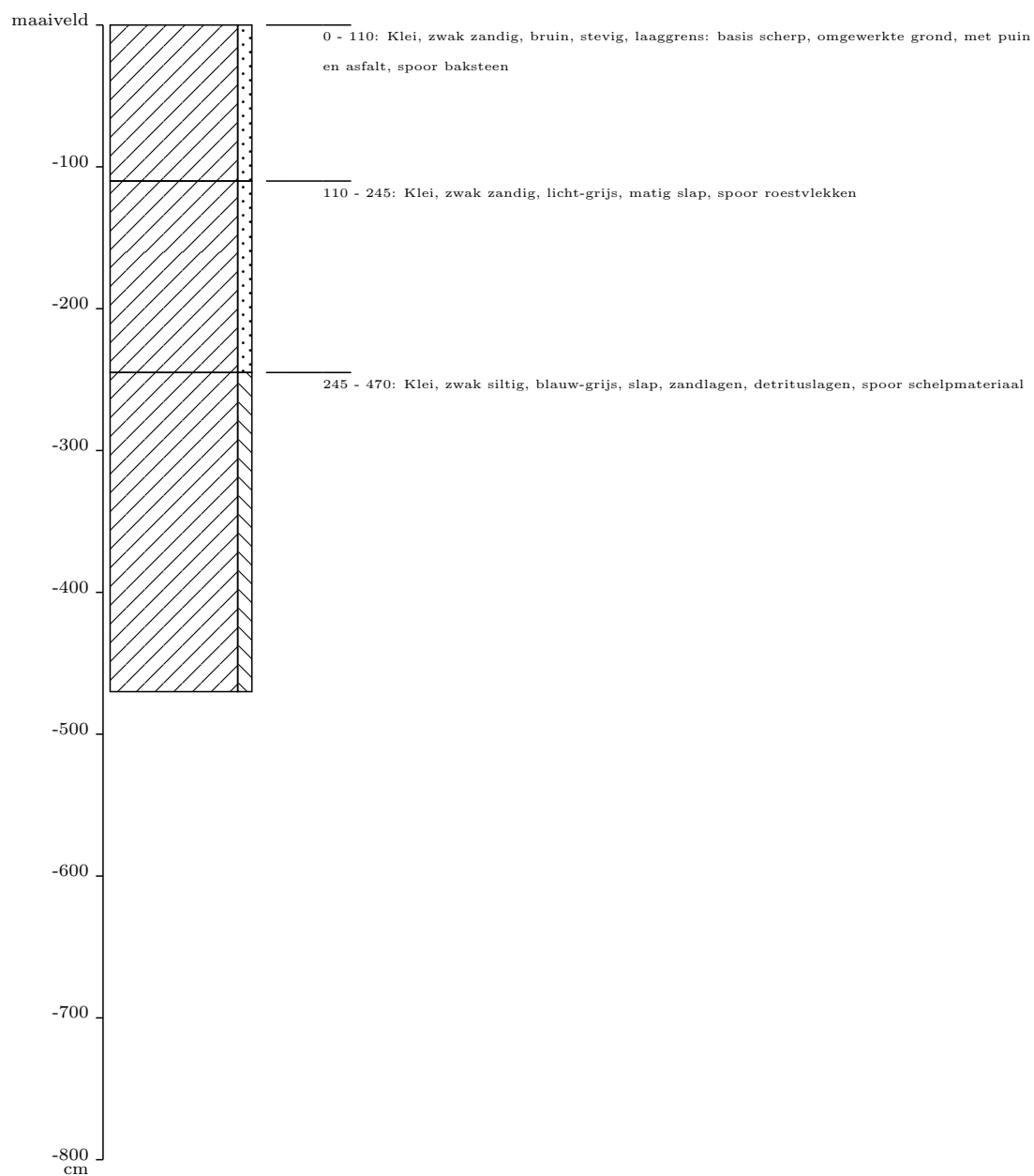
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 303

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Boorkolom en - beschrijving

4276006

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135196

Y-coördinaat: 445317

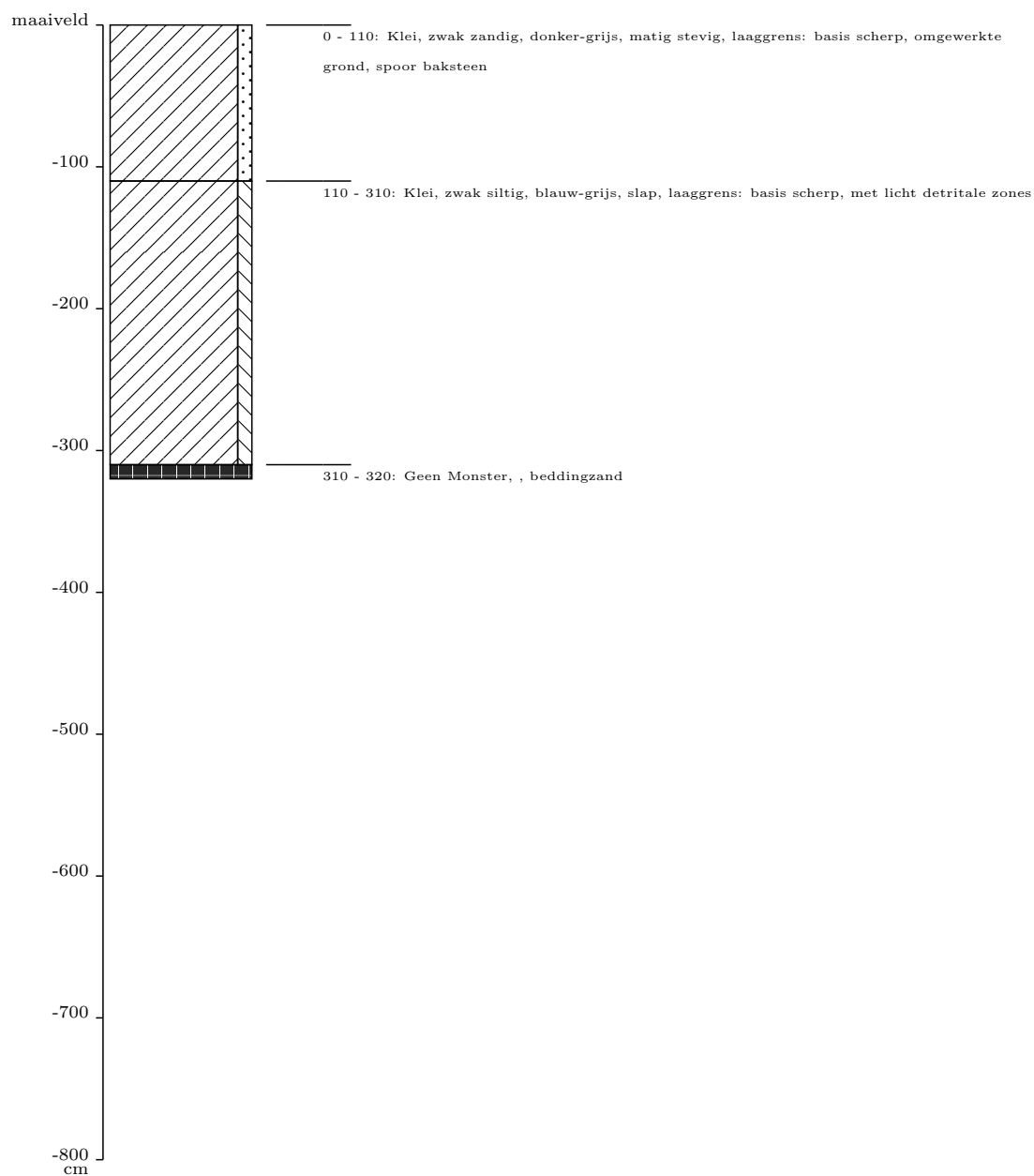
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 280

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135193

Y-coördinaat: 445286

Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 309

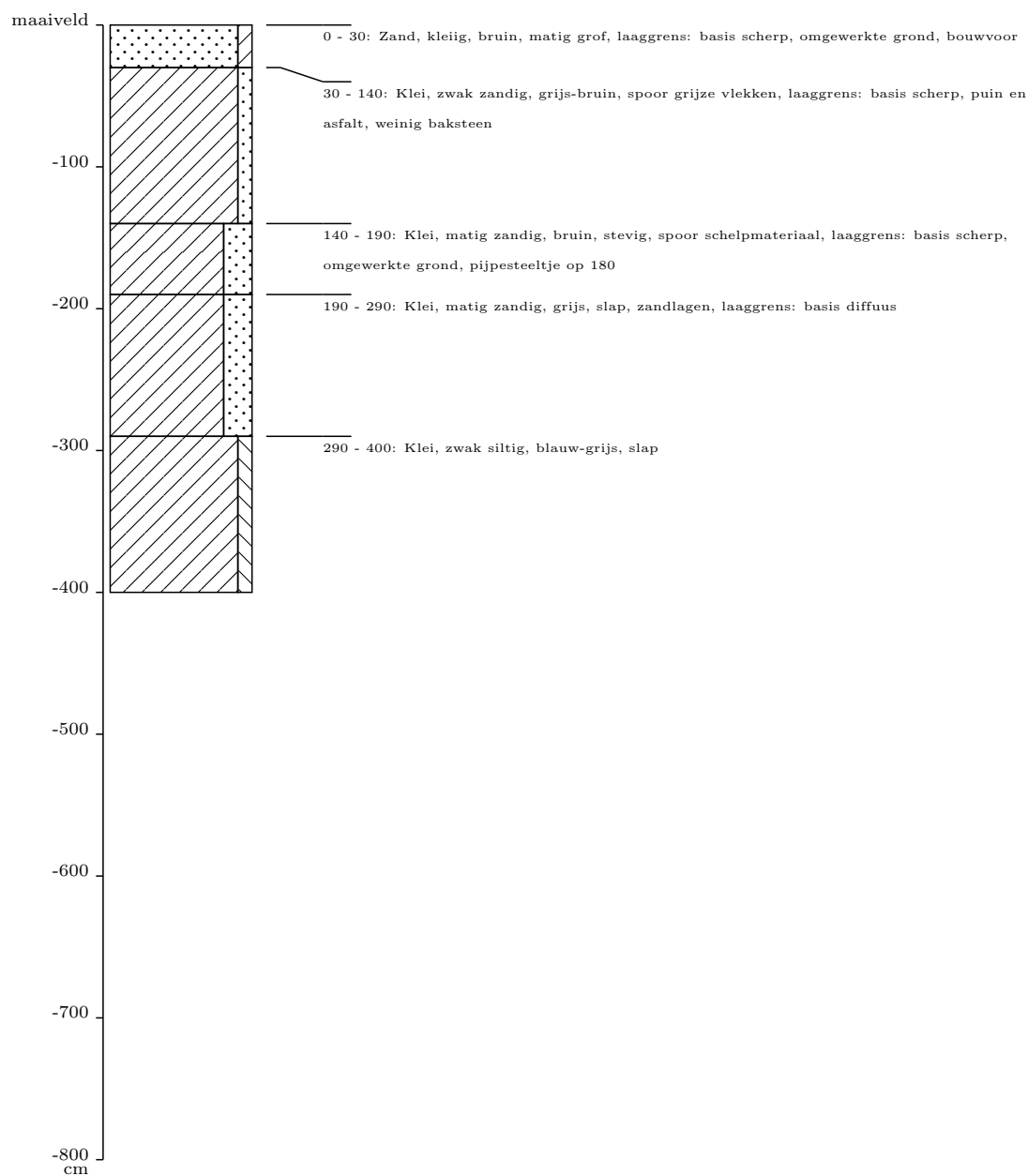
Opmerkingen: pijpesteeltje op 180

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135236

Y-coördinaat: 445289

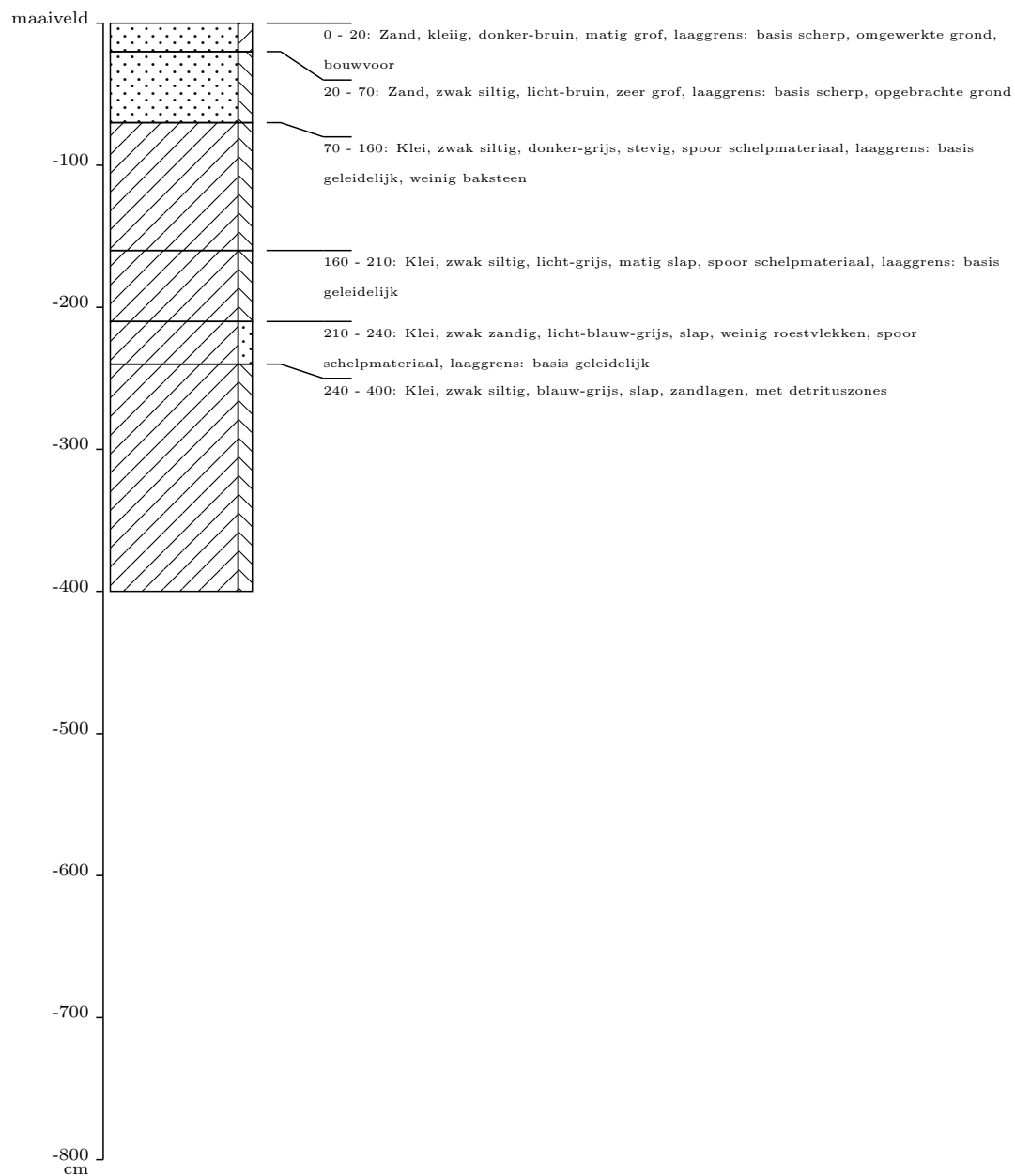
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 286

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135253

Y-coördinaat: 445290

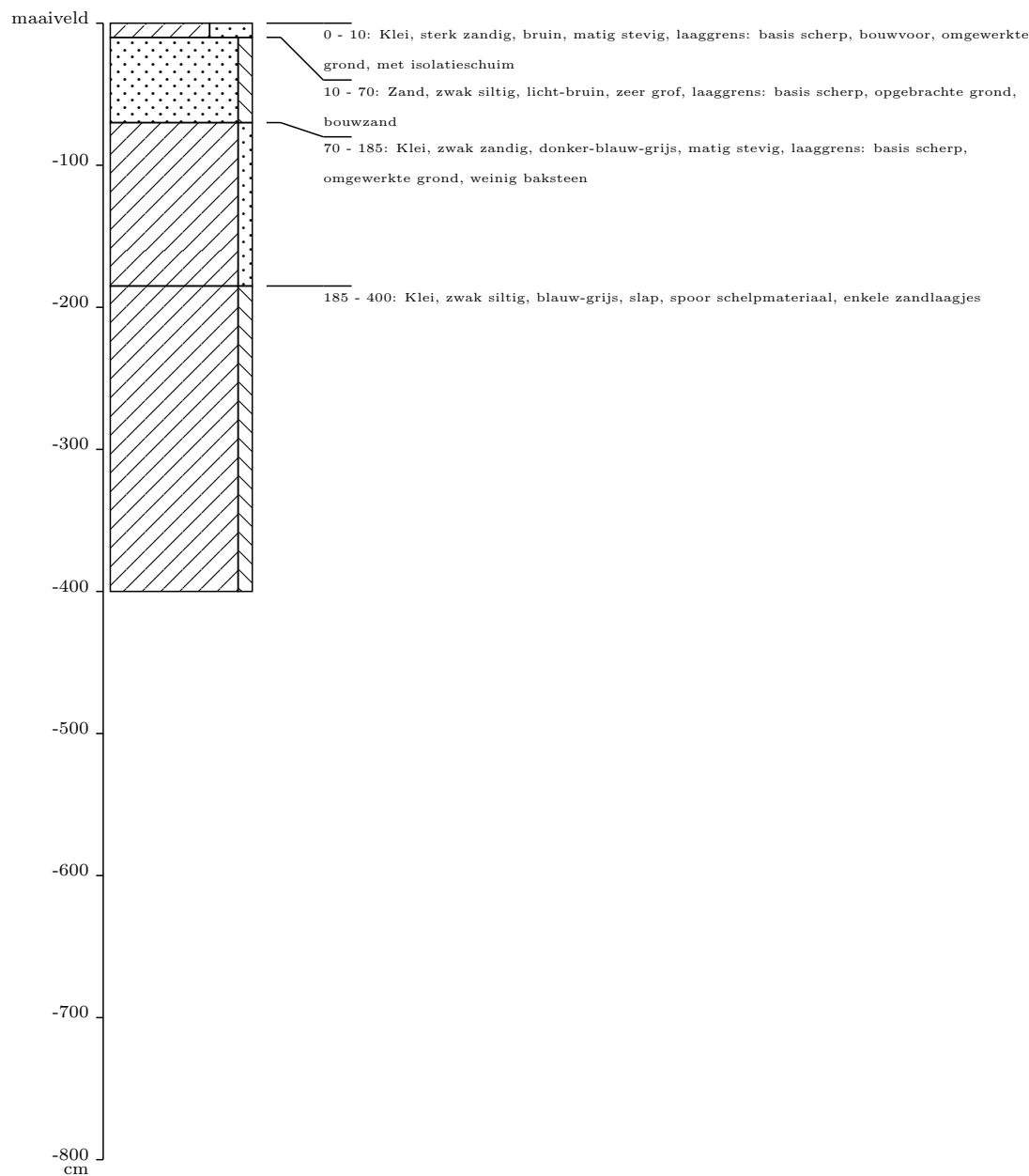
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 288

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135267

Y-coördinaat: 445286

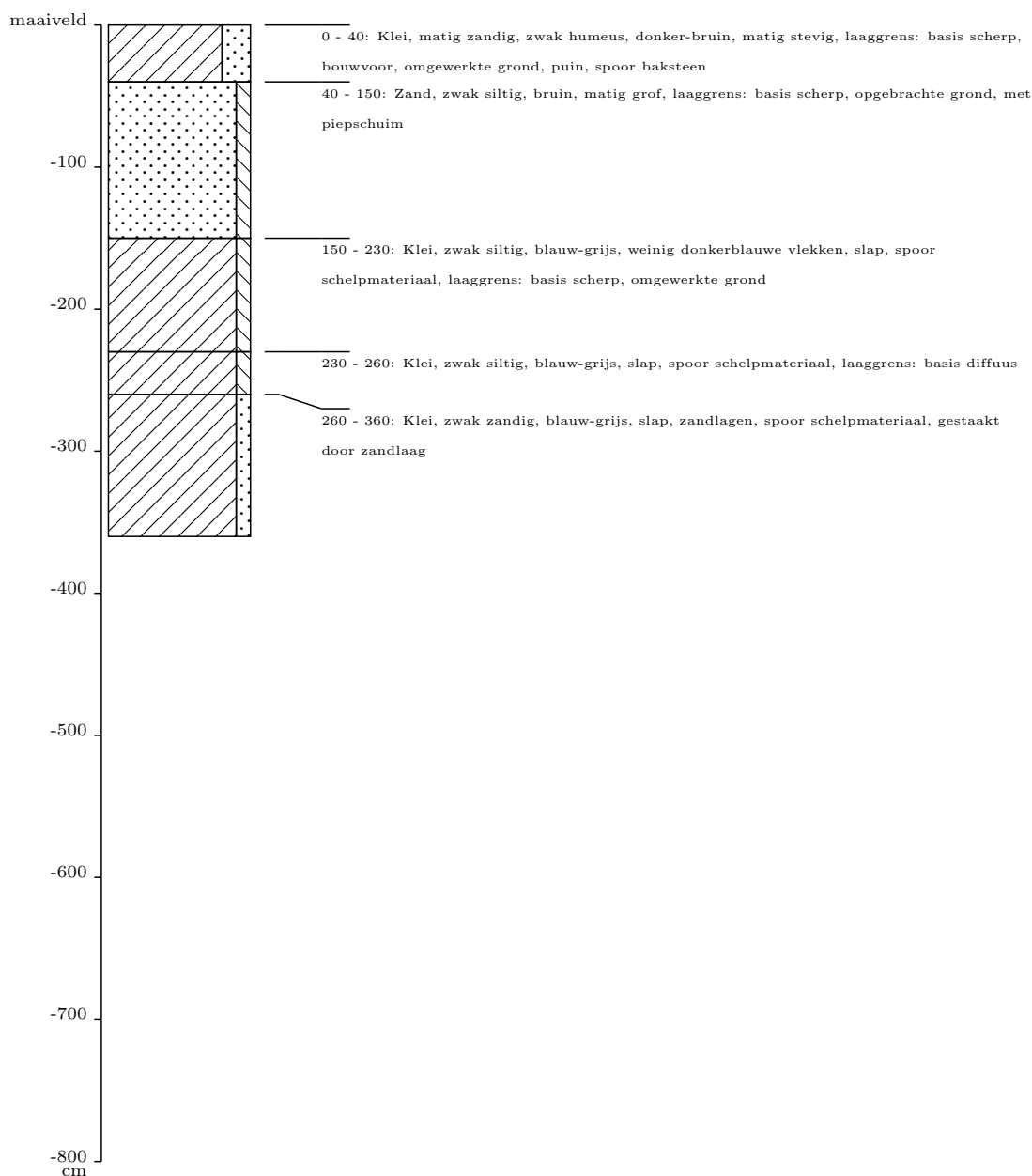
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 275

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135230

Y-coördinaat: 445313

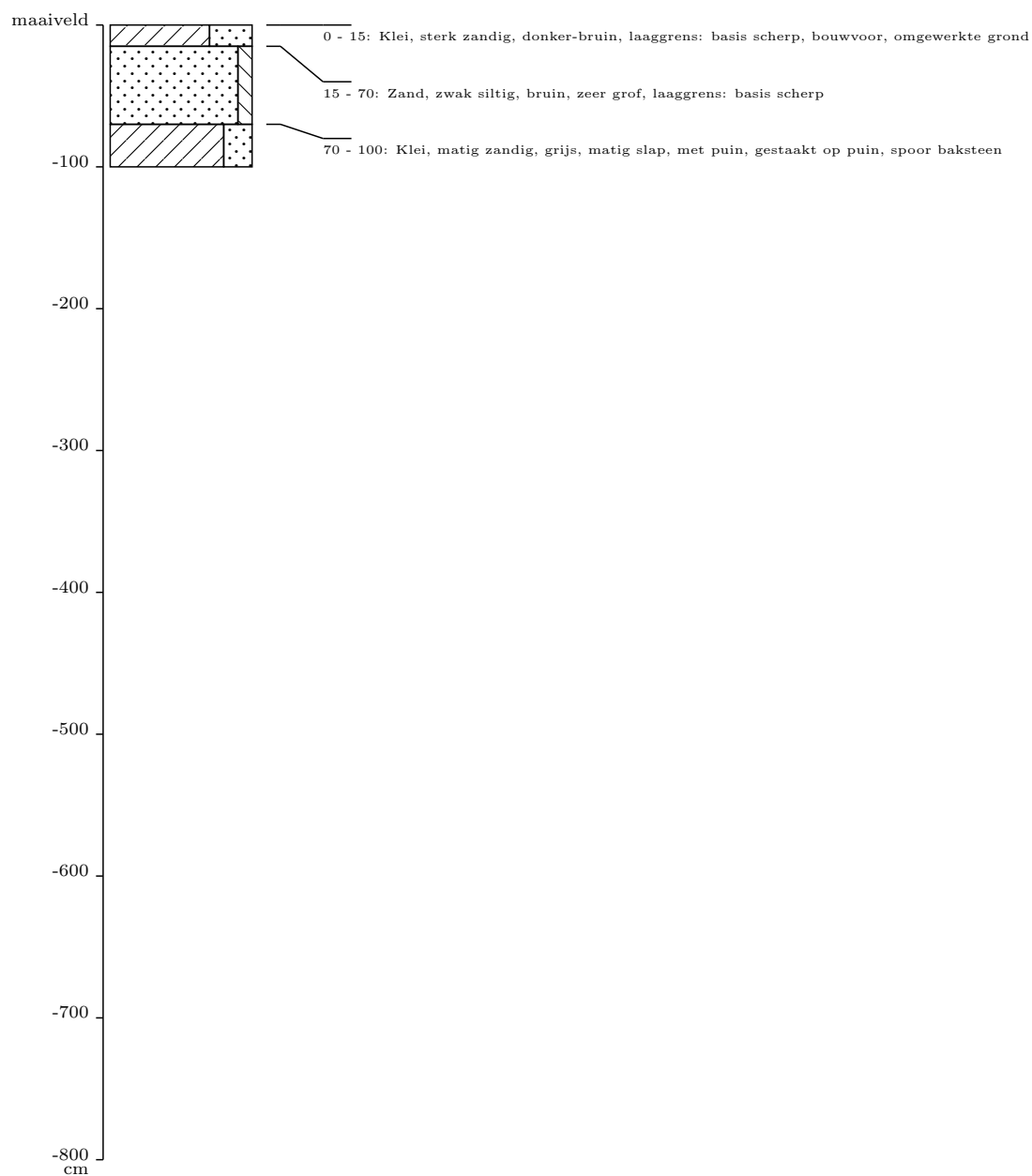
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 266

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135229

Y-coördinaat: 445342

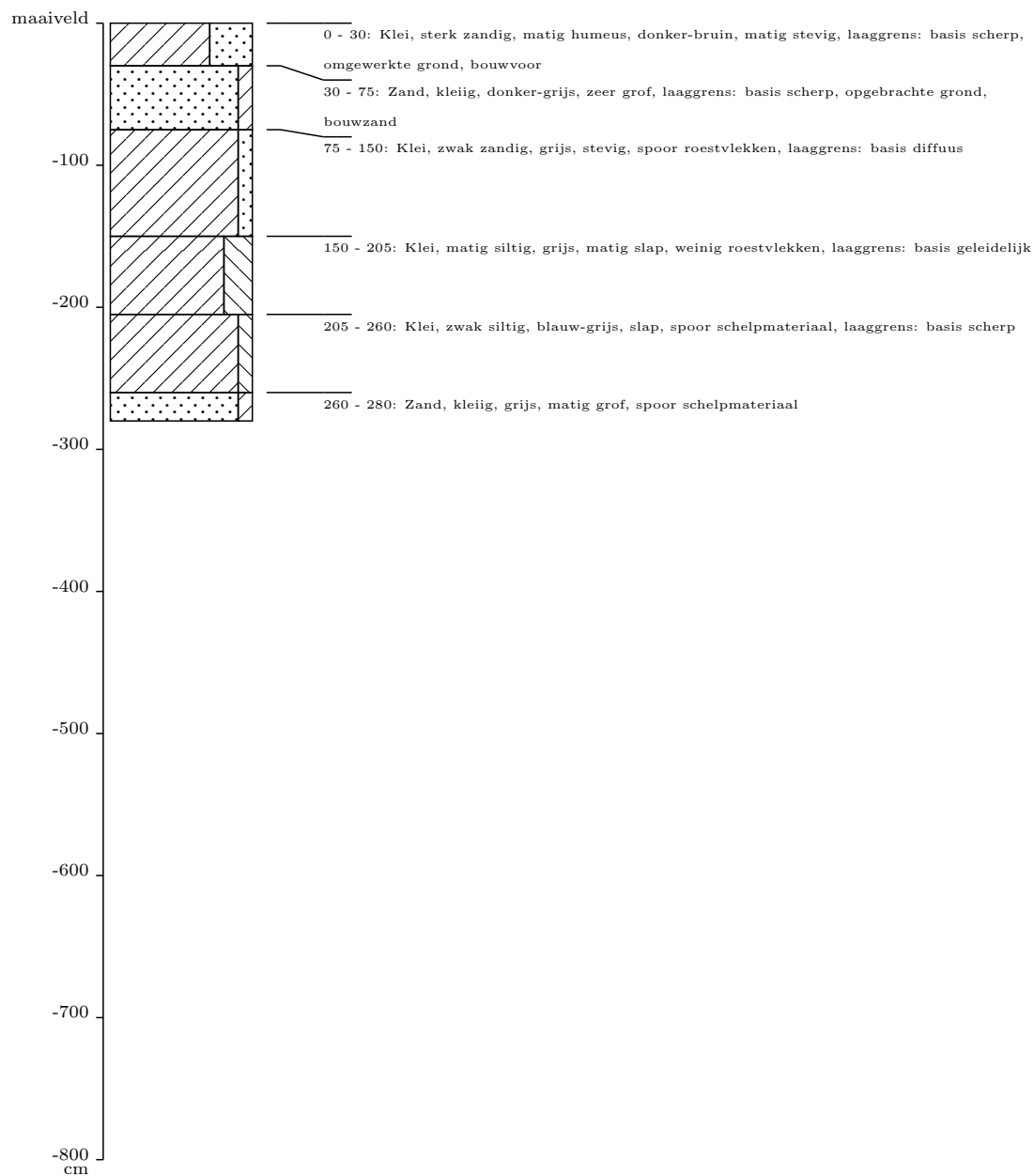
Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 270

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

Projectnummer: 4276

Projectnaam: Hazelaarplein Vianen

Type boring: Archeologische boring

Boormethode: handmatig

Uitvoerder(s): FvP

X-coördinaat: 135282

Y-coördinaat: 445349

Maaiveldhoogte t.o.v. NAP (cm): 206

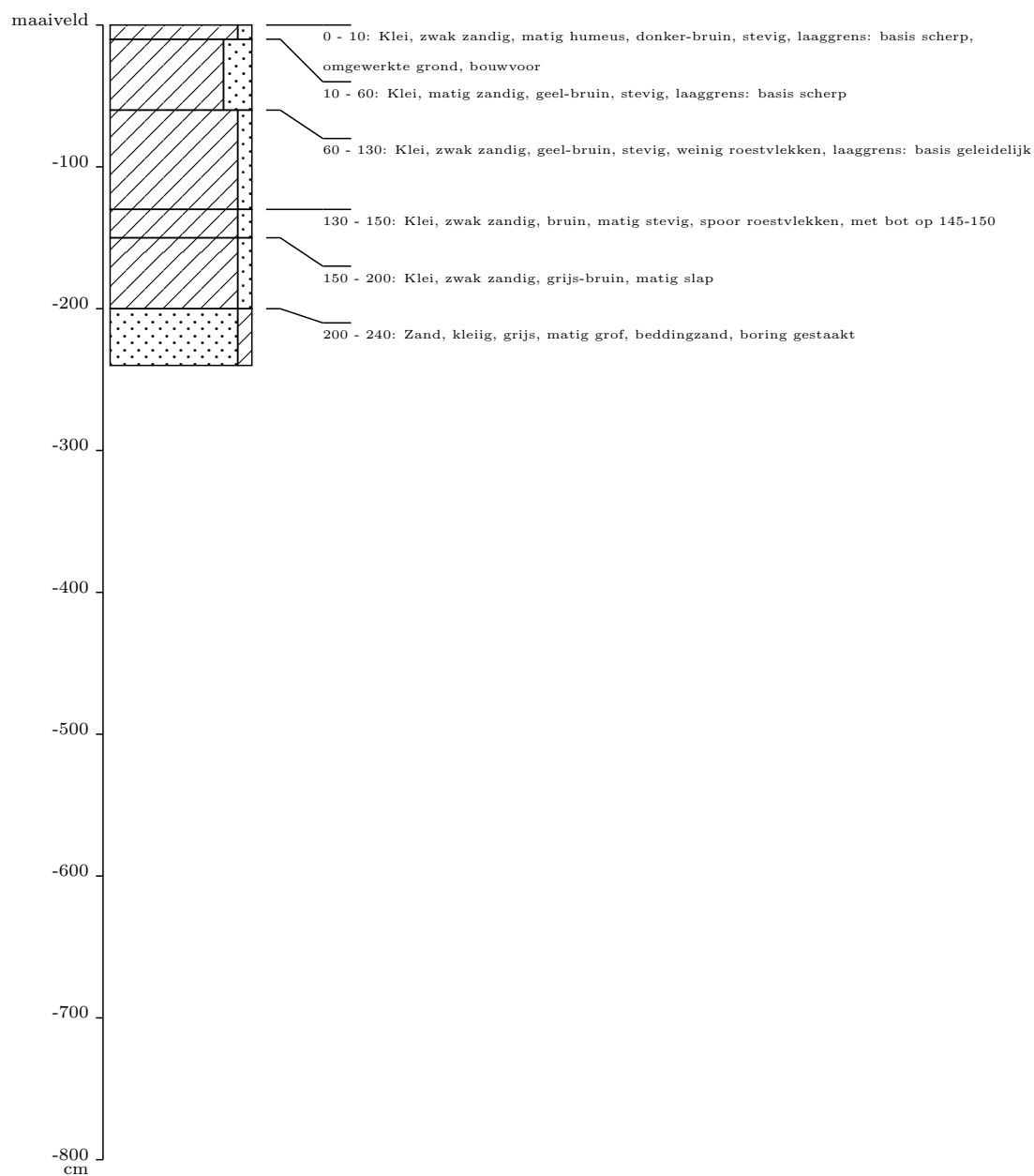
Opmerkingen: bot en aardewerk op 145-150 cm -mv

Positiebepaling: differentieel GPS, nauwkeurig ± 1m

Coördinaatsysteem: Rijksdriehoekstelsel

Referentievlak: Normaal Amsterdams Peil

Maaiveldhoogtebepaling: Landmeting

KAART 1 - LIGGING PLANGEBIED

LEGENDA

Plangrens

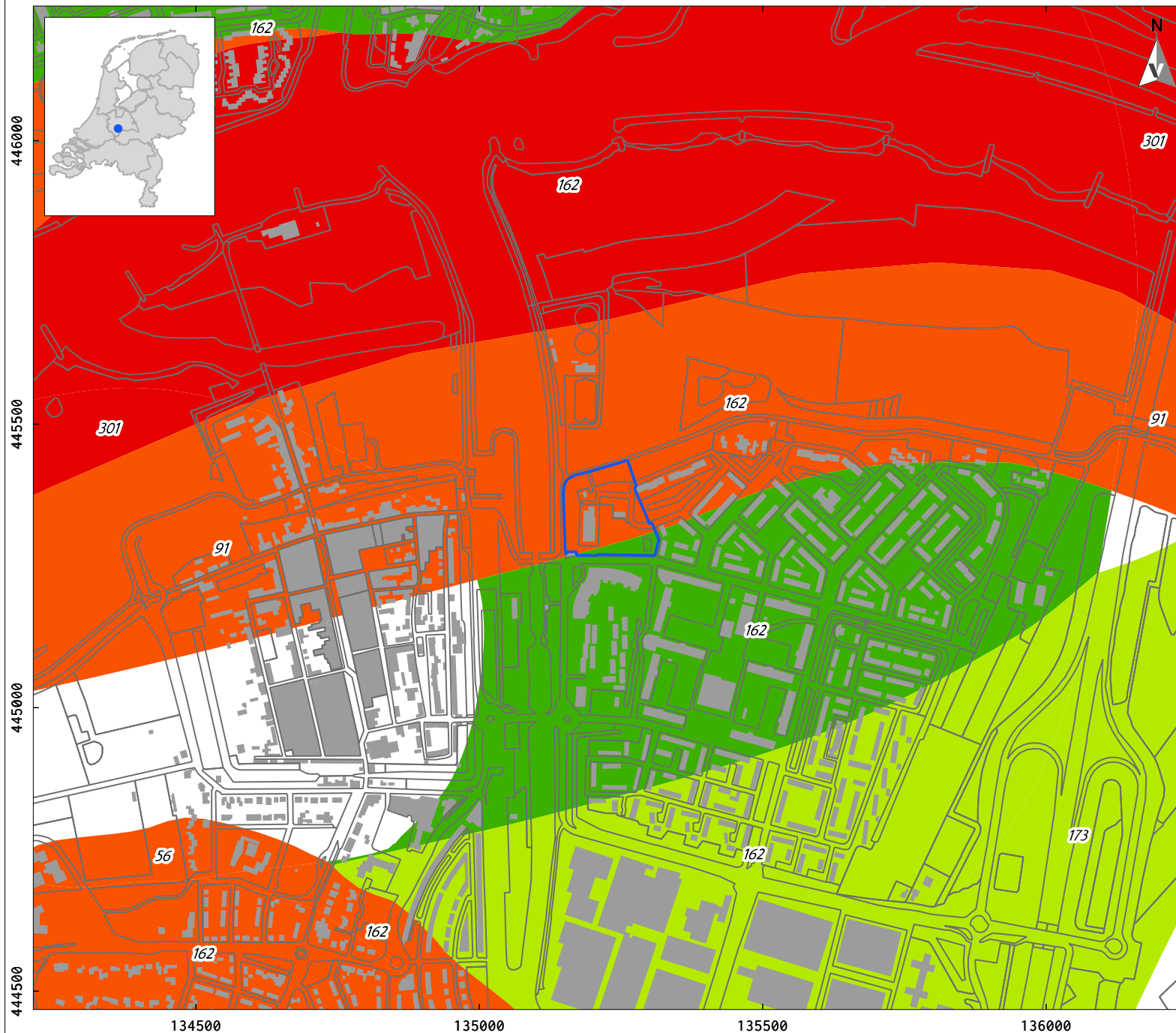
Project: V19-4276 BO IVO-O Hazelaarplein Vianen
 Rapport: V1893
 Datum: januari 2020
 Bron: Opentopo achtergrondkaart, PDOK 2017

Tekenaar: CAV
 Schaal: 1:10.000 / A4

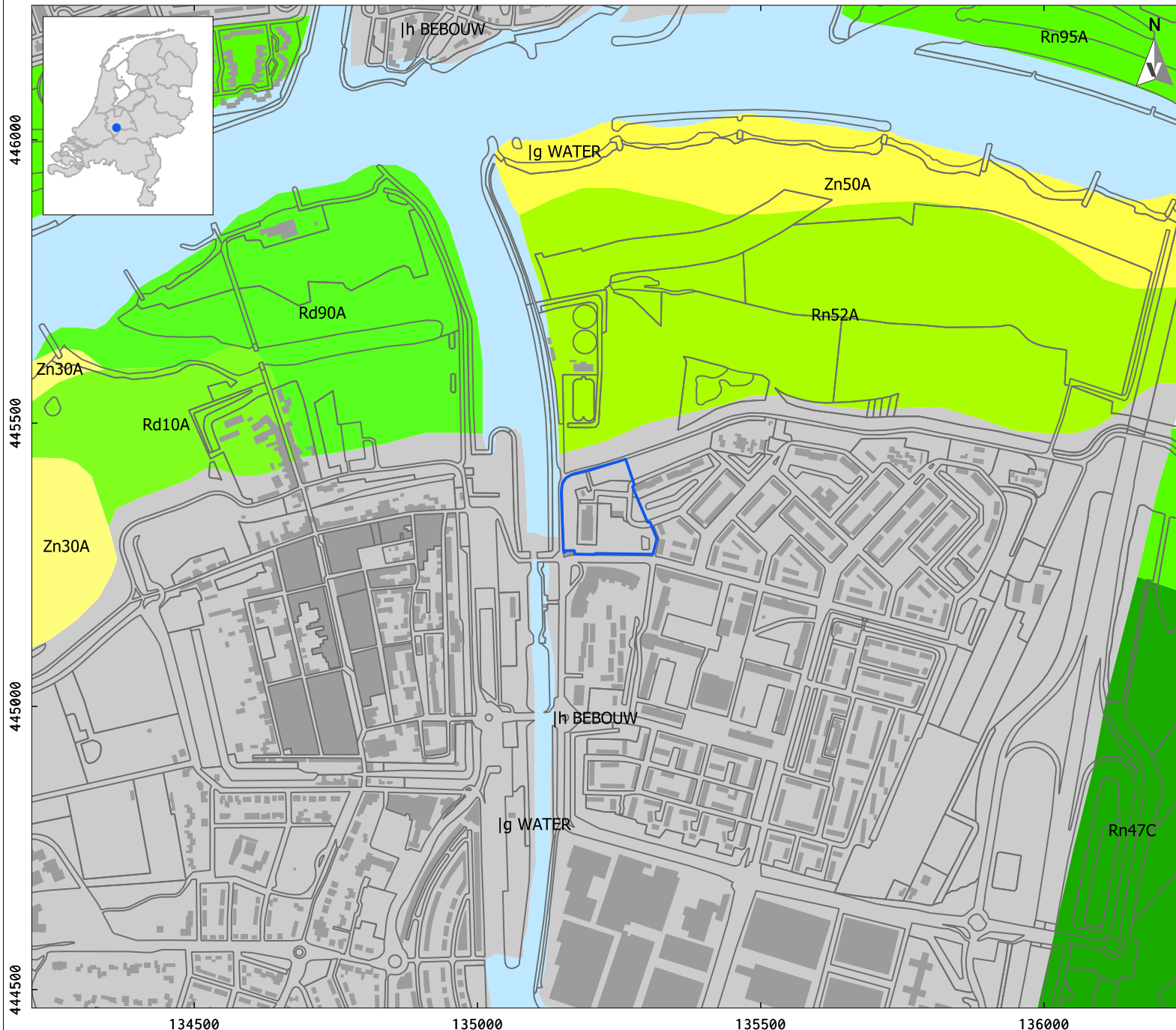
VESTIGIA
 Archeologie & Cultuurhistorie

0 250 500 m

KAART 2 - NATUURLIJK LANDSCHAP; STROOMGORDELS

KAART 3 - NATUURLIJK LANDSCHAP; BODEM

LEGENDA

Plangrens

Bodemkaart BRO

- Zn30A Kalkhoudende vlakvaaggronden; grof zand
- Zn50A Kalkhoudende vlakvaaggronden; matig fijn zand
- Rn52A Kalkhoudende poldervaaggronden; zavel, profielverloop 2
- Rn95A Kalkhoudende poldervaaggronden; zware zavel en lichte klei, profielverloop 5
- Rn47C Kalkloze poldervaaggronden; zware klei, profielverloop 3, of 3 en 4
- Rd10A Kalkhoudende ooivaaggronden; lichte zavel
- Rd90A Kalkhoudende ooivaaggronden; zware zavel en lichte klei
- Bebouwing
- Water

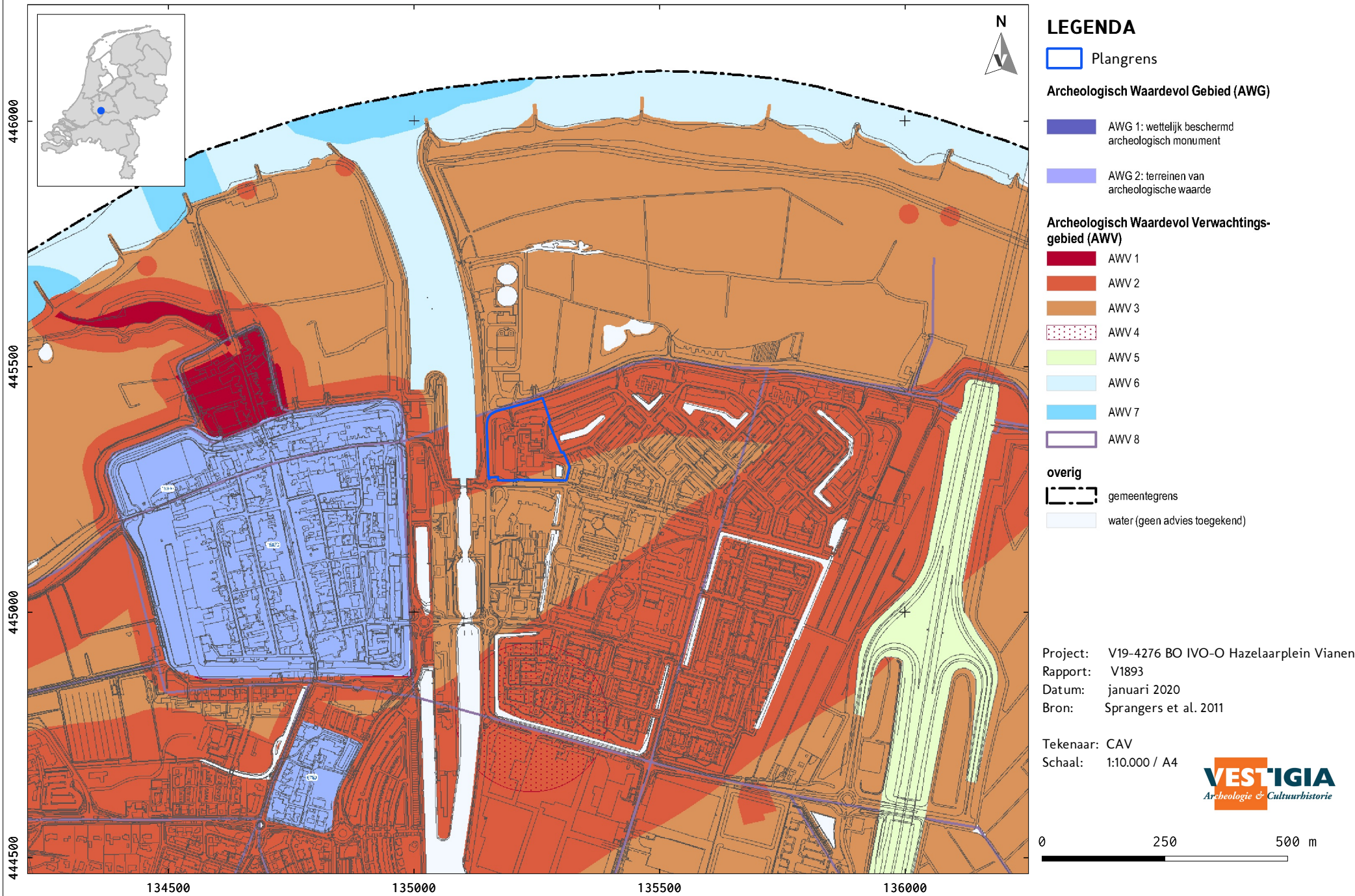
Project: V19-4276 BO IVO-O Hazelaarplein Vianen
 Rapport: V1893
 Datum: januari 2020
 Bron: Top10NL, CC-BY Kadaster 2018;
 BRO Bodemkaart 1:50.000, Alterra 2017

Tekenaar: CAV
 Schaal: 1:10.000 / A4

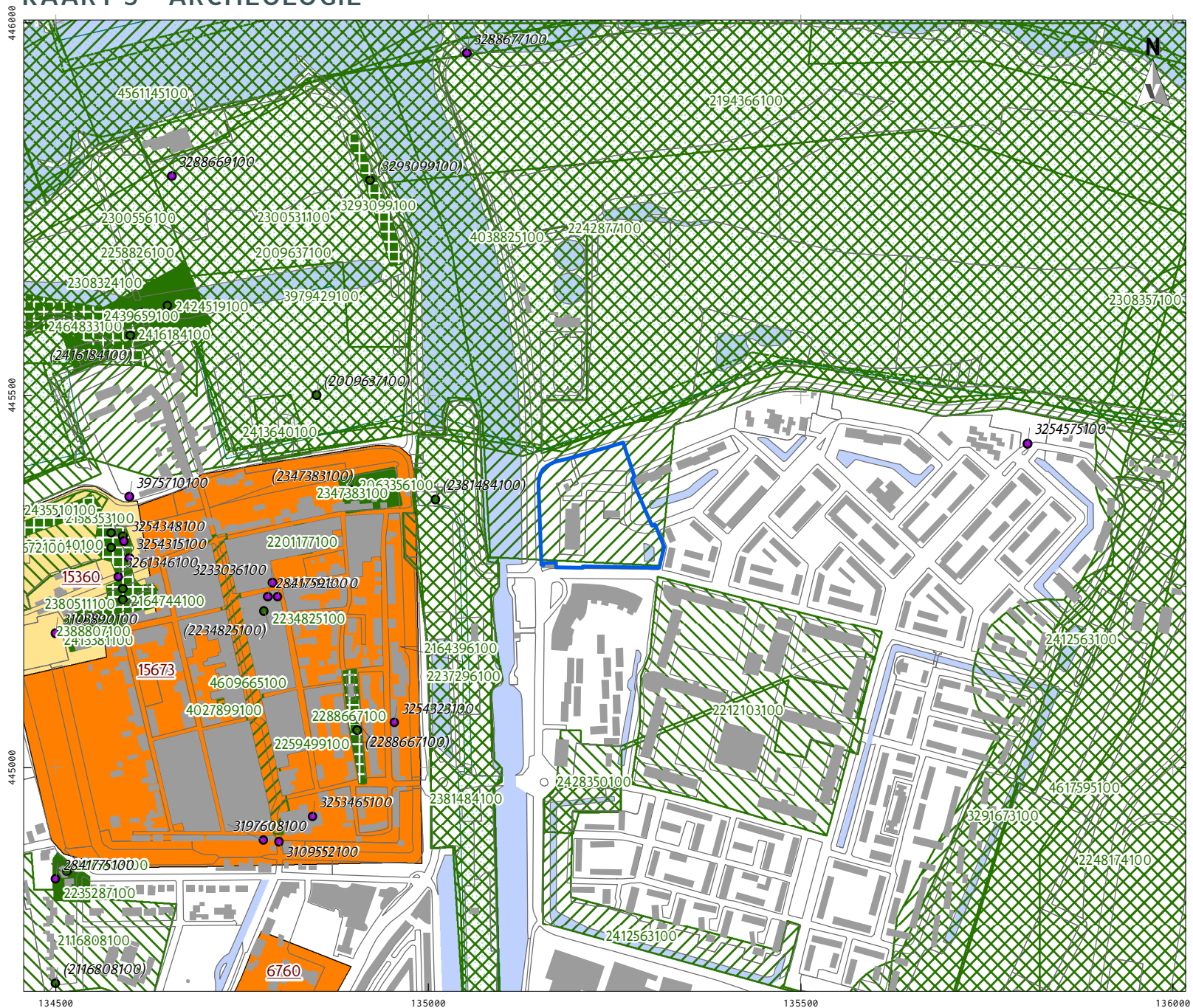
VESTIGIA
 Archeologie & Cultuurhistorie

0 250 500 m

KAART 4 - ARCHEOLOGISCHE BELEIDSKAART

KAART 5 - ARCHEOLOGIE

LEGENDA

- Plangebied
- Bebouwing
- Water
- Overige topografie
- Vondstlocaties (waarnemingen)
  - Losse vondstlocatie
  - Vondstlocatie gekoppeld aan onderzoek
- Onderzoeken
  - Archeologisch: opgraving of proefsleuven
  - Archeologisch: begeleiding
  - Archeologisch: booronderzoek
  - Archeologisch: bureauonderzoek
  - Archeologisch: overig
  - Onbekend
- AMK-terreinen
  - Terrein van archeologische waarde
  - Terrein van hoge archeologische waarde

Project: V19-4276:
 BO IVO-O Hazelaarplein Vianen
 Rapport: V1893
 Datum: januari 2020
 Bron: Top10NL, CC-BY Kadaster jan. 2019
 Onderzoeken, Vondstlocaties
 RCE december 2018
 Monumenten, RCE juli 2014
 Tekenaar: FvP
 Schaal: 1:7.500 / A4

0 100 m

VESTIGIA
Archeologie & Cultuurhistorie

KAART 6 - RESULTATEN BOORONDERZOEK

